

ESPERANTYSTA POLSKI

POLA ESPERANTISTO

POLSKIE TOWARZYSTWO ESPERANTYSTÓW Warszawa, Koszykowa 37.

Prezes p. *A. Grabowski*, Hoża 40, Sekr. *Dr. I. Krenicki*, Marszałk. 81a.
Składka członkowska wynosi 4 Rb. łącznie z miesięcznikiem „Pola Esperantisto”

Oddziały prowincjonalne Polskiego Towarzystwa Esperantystów.

Będzin — Prezes p. *I. Sercarz*, sekretarz p. *Kazimierz Nawrocki*.

Częstochowa — Prezes inż. *Leon Mońkowski*, sekretarz pani *Sielecka*.

Dąbrowa Górnicza — Prezes p. *Henryk Bednarski*, sekretarz p. *P. Stacha*.

Kalisz — Prezes dr. til. *Danziger*, sekretarz p. *M. Kaus*.

Kielce — Prezes dr. *Stefan Dobrzański*, sekretarz p. *S. A. Dobrzański*.

Łowicz — Prezes inż. *Zapolski*, sekretarz dr. *Stanisławski*.

Łódź — Prezes p. *Franciszek Ender*, sekretarz p. *A. Dominikiewicz*.

Piotrków — Prezes p. *H. Kobos*, sekretarz p. *R. Vogel*.

Radom — Prezes p. *Helena Kondratowicz*, sekretarz p. *M. Piekarski*.

Siedlce — Prezes ass. farm. p. *A. Wierzbicka*, sekretarz prof. *Zbiec*.

Sosnowice — Prezes p. *St. S. Kozłowski*, sekretarz p. *M. Wojciechowski*.

Włocławek — Prezes *H. Szokalski*, sekretarz adw. *Robin*.

Krakowskie Towarzystwo „Esperanto“

Prezes *Klaudjusz Debicki*, Lubicz 14. Sekretarz *Leon Rosenstok* Lubicz 1.

Lwowskie Towarzystwo „Esperanto“

Prezes D-r *Bronisław Skalkowski* Pańska 6, sekretarz *Artur Adler*, Teatralna 21.

Grupa Esperantystów, Nowy Sącz — Prezes *August Kołomyjski* inżynier, sekretarz *Ignacy Klemensiewicz* student.

Towarzystwo „Esperanto“ w Tarnopolu

Prezes *Michał Jurkow*, sekretarz *Bolesław Kobak*.

Grupa Esperantystów - Techników we

Lwowie — Prezes *Machocki Tadeusz*, sekretarz *Giencuszkiewicz Władysław*.

Kijowskie Towarzystwo „Verda Stelo“

Prezes *M. W. Kowalewski*, Lewaszowska 23, sekretarz *Jan Gniewkowski*, Księgarnia *L. Idzikowski*.

„Esperantysta Polski”

Miesięcznik, Organ Esperantystów Polskich

Roczna prenumerata wynosi rb. 2; z „DODATKIEM LITERACKIM” rb. 3, wraz z przesyłką pocztową.

Adres: Administracji—Warszawa, Hoża 20,
Redakcji—Marszałkowska 143.

„Pola Esperantisto”

Monata Organo de Polaj Esperantistoj

Jara abonpago 2 rs. (2,10 Sm.); kun la „LITERATURA ALDONO” 3 rs. (3,15 Sm.), kun la poŝta transsendo.

Adreso de Administr: Varsovio, str. Hoża 20,
de Redakcio—str. Marszałkowska 143.

En la Administracio de „POLA ESPERANTISTO” estas acetablaj

„LA JUGO DE OZIRIS” — belega satira majstroverko de Henryk Sienkiewicz, tr. A. Grabowski 25 k.

„PROTESILAS KAJ LAODAMIA”. Tragedio de St. Wyspiański, trad. D-ro Leono Zamenhof — 50 k.

„AVE PATRIA, MORITURI TE SALUTANT” de Władysław Reymont, trad. D-ro Leono Zamenhof 25 k.

„CONSILIUM EACULTATIS” unuakta komedio de J. A. Fredro, trad. el pola lingvo A. Grabowski. 40 k.

„KELKAJ NOVELOJ” el diversaj aŭtoroj. Trad. A. Ossowski, H. Hempel, Kuhl, Gorgan, N. Kordo. 25 k.

„JĘZYK MIĘDZYNARODOWY ESPERANTO”, arkusz propagacyjny, — 2 k., 100 egz. 1.20 k.

„SŁOWNIK ESPERANCKO-POLSKI” na jednym arkuszu do naklejania na tekturę. Naklejony 25 kop. nienaklejony 15 kop.

„KIO OKAZIS FOJE EN SIDONO” — novelo de H. Sienkiewicz, tradukis A. Grabowski — 25 k.

„EN FUMEJO DE L’ OPIO” — novelo de Władysław Reymont, tradukis D-ro K. Bein (Kabe) — 20 k.

„NOVA ANTOLOGIO” kolekto de poemoj de diversaj poetoj, tradukis A. Grabowski. — 25 kop.

„NI SEKVU LIN” de H. Sienkiewicz. Tradukis Br. Kuhl. (64 paĝ.) — 40 k.

„MIA LIRO”, kolekto de poemoj de Leono Zamenhof (Lozo) — 25 kop.

„KLUCZ ESPERANTO” de Ĉefeĉ, pola eldono, — 2 kop., 100 ekz. — 1 rb. 50 k.

„SŁOWNIK ESPERANCKO-POLSKI” w broszurze, pod red. D-ra L. Zamenhofs, wydanie „POLA ESPERANTISTO”. Cena 20 kop.

Jarkolekto 1908 de „Pola Esperantisto”—broŝurita § 1.50.

Por la Abonantoj de „POLA ESPER.” la supre signitaj prezoj estas malgrandigataj.

Od Administracji „Pola Esperantisto”.

Członkowie „P. T. E.”, którzy życzą sobie otrzymywać „Aldono literatura”, racją dopłacić Administracji „Esp. Pol.” (Hoża 20) Rb. 1. z podaniem swego dokładnego adresu.

Uprasza się p. p. prenumeratorów o zawiadamianie Administracji „Esp. Pol.” (Hoża 20) o zmianie adresu, Nieregularny odbiór pisma bywa prawie wyłącznie skutkiem niezakomunikowania nowego adresu.

Ekspedycję pisma dla członków „Pol. Tow. Esp.”, uskutecznią Zarząd T-wa; upraszamy więc ze wszystkimi reklamacjami zwracać się do p. Bibliotekarza Towarzystwa (Koszykowa 37),

Ze wszelkimi reklamacjami prosimy zwracać się tam, gdzie została opłacona prenumerata. Administracja bezpośrednio przyjmuje reklamacje tylko od tych pp. prenumeratorów, którzy nadesłali swe zamówienia i prenumeratę wprost do Administracji „Pola Esp.”

POLA ESPERANTISTO

Monata Organo de Polaj Esperantistoj

ESPERANTYSTA POLSKI

Organ Esperantystów Polskich

Sept. -Okt. 1909.

WARSZAWA—VARSOVIO.

Jaro II(IV)Nr. 9-10

La rikolto de l' pasinta jaro.

Internacia esperantista kongreso fermas la periodon de tutjara laboro de esperantistoj kaj instigas al konsiderado, ĉu la pasinta jaro alportis la deziratan riĉan rikolton, ĉu ĝi alproksimigis nin al la venko de nia ideo, ĉu ĝi plimultigis kaj plifortigis niajn vicojn.

Kun kontenteco ni povas konstati, ke de la Dresdena Kongreso la esperanta afero faris gravan progreson.

Antaŭ ĉio tute malaperis la konfuzo, kiun komence elvokis la atako de S-roj Beaufront, Couturat kaj aliaj kontraŭ la fundamentaj principoj de Esperanto kaj kiu ankoraŭ antaŭ la Dresdena kongreso estis ofte preparolata en esperanta gazetararo, en societoj kaj kunvenoj, haltigante la propagandon senfervorigante multajn, fortimigante aliajn de nia movado kaj ĝenerale efikante gravajn malhelpojn al la ideo mem de lingvo internacia. De post la Dresdena kongreso, kiu estis grandioza manifestacio por la netuŝebleco de „la fundamento” de Esperanto, por daŭreco de la evolucio kaj kontraŭ subitaj rompoj de la lingvo, oni ĉesis tute serĉi kompromisojn kun la reformistoj kaj sekvante la konsilojn de D-ro L. L. Zamenhof, ni lasis ilin tute flanke kaj ekmarŝis ree unuigitaj nian propran vojon.

Kaj baldaŭ montriĝis, ke la konsilo estis bona. Tuj plivigliĝis la propagando kaj literaturo, pli kaj pli grandaj aroj komencis grupiĝi sub nia standardo, la tuta esperanta movado ricevis grandegan antaŭenpuŝon, akirante ĉiam

pli da novaj postenoj, gajnante konfidon kaj respekton inter diversaj sferoj de publiko. Kontraŭe, en la tendaro de la reformistoj bolis polemiko pri la plej perfekta formo de lingvo internacia kaj ĉiu monato alportis novajn projektojn kaj novajn proponojn de reformoj ĝis fine tie aperis vera Babela turo.

Tiel venis S-ro Seidel kun la plibonigita eldono de Ido, poste kun pli perfekta nova ideo aperis S-ro Duthil kun sia Dutalingve, S-ro Brandt kun sia ankoraŭ pli perfekta koncepto; naskiĝis ankaŭ aliaj novaj sistemoj ĝis fine S-ro Couturat decidis, ke tio estas jam tro kaj deflankigante de sia unua plano — de libera kaj sendependa diskutado pri artefarita internacia lingvo, li anoncis, ke pro troego da alsendita materialo li povas estonte publikigi en sia organo nur rimarkojn, koncernantajn Idon. Kaj ankoraŭ pli: en la Julia numero de la organo de S-ro Couturat ni legas malkaŝan alvokon de S-ro Haugg el München, presitan per grandaj literoj por atentigi ĉiujn legantojn kaj anoncanta, ke Ido ankaŭ „*bezonas periodon de netuŝebleco*”: Do, niaj kontraŭuloj fine proklamas la principon, kiun ili riproĉadis al esperantistoj, kiel mortigan pekon. Krom tio ni legas ĉe ili notojn pri la graveco de „Akademio”, kiu sola povas decidi la demandojn, koncernantajn la reformojn de la lingvo.

Generale tamen la vicoj de lingvistaj babilemuloj, komence sufiĉe grandanombre arigintaj ĉirkaŭ S-ro Coutu-

rat, rapide degelas, la grupoj, fondataj de ili kaj brue reklamataj en Progreso, baldaŭ malaperas el la horizonto kaj personoj bone informitaj certigas, ke tuta tiu ĉi kriema kaj atakema movado estas tre proksima al la kompleta bankroto.

La sama sorto sendube estus trafinta ankaŭ Esperanton, se ni irus al la allogo de troaj promesoj pri la kvazaŭaj fortegaj influoj de la delegitaro kaj se ni senpripense konsentus deflankiĝi de la „fundamento“. La esperantan movadon savis de ĉiuj danĝeroj kaj eble de kompleta ruino la fideleco al la netuŝebleco de la principoj de la lingvo, pri kiu niaj kontraŭuloj mokas nin konstante kun senforta malico. Tio donas al ni por estonteco instruon, kaj mi konsideras senhezite, kiel la plej ĉefan rikolton de l' pasinta jaro, — la instruon, ke ankaŭ en la estonteco ni devas senŝancele stari apud nia fundamento, D-ro L. L. Zamenhof, nia Lingva Komitato kaj Akademio.

Mi eĉ opinias, ke lingvaj diskutoj estus plej bone tute forigi el niaj periodaj jurnalaj kaj koncentri ilin nur en la organo de „Lingva Komitato“, en „Oficiala Gazeto Esperantista“, kiu per tio pligrandigus sian legantaron kaj helpus la difinitivan evoluon de la lingvo.

La pasinta jaro konvinkis ankaŭ, ke la netuŝebleco de „Fundamento“ ne malhelpas la gradan evoluon de Esperanto. En tiu ĉi jaro per praktika vojo estis alprenitaj multaj novaj radikoj, parte sub la influo de l' reforma movado, kiu tiamaniere faris ian servon al Esperanto.

Tre multe ni gajnis en tiu ĉi jaro je la organiza vidpunkto kaj tie oni ankaŭ povas diri, ke ne ekzistas malbono, kiu ne rezultigas ian bonajon, ĉar impulso al pli severa organiziĝo donis antaŭ ĉio la batalo kun niaj kontraŭuloj kaj ĝi naskis necesecon de pli granda koncentriĝo. „Universala Esperanta Asocio“ preskaŭ fulme ĉirkaŭprenis tre grandan spacon kaj per konvena labordivido, per malfermo de diversaj vojoj al internacia alproksimiĝo per Esperanto, ĝi donas ĉiam pli grandajn servojn.

Krom tio en diversaj landoj estas plifortigita la unuiĝo de naciaj esperant-

aj grupoj, kiuj elmontris sian viveblecon en multaj naciaj kongresoj. Ŝajnas, ke de nun tiuj ĉi unuiĝoj kaj naciaj kongresoj ludos tre gravan rolon en nia movado. Estus dezirinde en la plej proksima estonteco pripensi fondon de ia centra internacia organo, kiu en certaj komunaj aferoj direktus la agadon de naciaj unuiĝoj kaj faciligus reciprokajn inter ili rilatojn.

En Polujo la pasinta jaro sendispute gajnis por nia afero multajn novajn adeptojn, kvankam ni ne sukcesis ankoraŭ fondi unu grandan kaj fortan unuiĝon de ĉiuj grupoj en niaj tri landpartoj kaj estas dube, ĉu tia unuiĝo estas ĉe ni efektivebla. Ŝajnas al mi, ke esperanta movado ĉe ni devas disvolviĝi en ĉiu regiono aparte. Kunigilo de ĉiuj partoj devas esti komuna organo kaj kongresoj de polaj esperantistoj, kies konstantan organizon oni devas pripensi.

En „Pola Esperantisto“ ni legis bonajn sciigojn pri la disvastiĝo de Esperanta organizo en Polujo. En Galicio ĝi progresas malpli forte kaj limiĝis al negranda plimultiĝo de la Lvova societo. Sed multe oni efikis ĉi tie influante la publikan opinionon.

Dum la tuta jaro mi ne trovis en Galicia gazetaro eĉ unu malbonan noton pri Esperanto, sed kontraŭe la krakovaj gazetoj tre ofte presis mallongajn informajn notojn pri nia movado, en Lvovo „Kurjer Lwowski“ kaj „Gazeta Narodowa“ publikigas de tempo al tempo pli longajn artikolojn pri esperanta movado. La intereso por Esperanto kreskas, aliĝas eĉ multaj adeptoj, mankas nur inter ili organiza ligilo.

En la internacia esperanta movado nia lando partoprenis tre efike. La senlaca laboro de la Majstro kaj liaj varsoviaj kunhelpantoj riĉigis la esperantan literaturon per tre valoraj verkoj. Ni laboris ankaŭ efike en la organizado de esperantistoj-kuracistoj en diversaj landoj, kies asocio, fondita antaŭ unu jaro dank'al iniciato de polaj kuracistoj, apartenas al plej gravaj akiroj de la pasinta jaro.

D-ro Szczepan Mikolajski.

Wrażenia z V-ego Kongresu esperantystów w Barcelonie.

Piąty ten z rzędu, doroczny wielki zjazd Esperantystów dobiegł do końca i zamknął ważną kartę w dziejach rozwoju języka międzynarodowego, bo każdy taki kongres jest niby wielkim przeglądem sił i dorobków szermierzy z pod zielonego sztandaru. Każdy taki kongres jest też, dzięki wielkiej liczbie uczestników, zbierających się ze wszystkich krańców świata, dzięki powadze zebrań, okazalności przyjęć i pochodów, a co zatym idzie, dzięki zainteresowaniu, które budzi w najszerzych kołach ludności, najpotężniejszym środkiem propagacyjnym nowej wielkiej idei, gdyż przedstawia ją nie w oderwaniu, ale w żywym wcieleniu. Szerokie masy widzą i słyszą, jak ten nowy język sztuczny nabrał życia i rozbrzmiewa wśród zbiorowiska ludzi, należących do przeróżnych ras i narodów, tak jednolicie i potoczyscie, jak gdyby był ich własnym ojczystym. To też kraj, w którym odbył się kongres doroczny, zostaje dla sprawy języka międzynarodowego zdobytym i upadającym ostatecznie przesady i przeszkody stawiane jego rozpowszechnianiu. Tak było we Francji, Anglii, Szwajcarii, Niemczech po wszechświatowych kongresach Esperantystów w Boulogne-sur-Mer, Cambridge, Genewie, Dreźnie.

Tego roku przypadła kolej na Barcelonę w Hiszpanji, według decyzji, powziętej na przeszłorocznym kongresie Drezdeńskim. Stały komitet kongresowy pod przewodnictwem generała Seberta, profesora Sorbony Carlo Bourlet i sekretarza Gabriela Chavet, oraz komitet miejscowy w Barcelonie pod przewodnictwem adwokata Frederika Pujolà i Alfonsa Sabadell, przygotowały grunt znakomicie.

Zjednano władze miejskie i krajowe, protektorat moralny i finansowy pa-
nującego; za pomocą setki kursów zes-

perantyzowano Barcelonę, przygotowano bogaty program przyjęć, obrad, rozrywek i wycieczek; zyskano udogodnienia na kolejach francuskich i hiszpańskich (rabat 50% dla uczestników kongresu); przygotowano specjalną wystawę, przedstawiającą poglądowo rozwój Esperanta. Zapisy na kongres postępowaly różnie; jednym słowem kongres ten piąty zapowiadał się świetnie. Dopiero ostatnie miesiące przed kongresem zamroczyły nasz horyzont; zdawało się, że rozruchy w Barcelonie wszystkie plany pokrzyżowały, że czas krótki, pozostały do otwarcia zjazdu, nie wystarczy już do uspokojenia umysłów w katalońskiej stolicy. W stałym Komitecie paryskim zaczęto zastanawiać się nad pytaniem, czy kongres w danym terminie 5—11 września może przyjść do skutku, czy nie należy go zaniechać lub przenieść do innej miejscowości.

Te wątpliwości dręczyły nas wszystkich i dopiero pewną otuchę wlał w nas cyrkularz komitetu Barcelońskiego, rozesłany nieomal w ostatniej chwili do wszystkich esperantystów, którzy się na liście uczestników już byli zapisali. Zapewniano nas uroczyście, że wiadomości prasy o rozmiarach rewolucji były wielce przesadzone, że w Barcelonie zapanował zupełny spokój i porządek, że ludność powita nas z zapalem, że władze miejskie i minister spraw wewnętrznych gwarantują uczestnikom kongresu zupełne bezpieczeństwo.

Gdy cyrkularz taki odszukał mnie nad brzegami Adriatyku, na krótko przed terminem otwarcia kongresu, podążyłem do Barcelony, nie pozbywszy się jednak wątpliwości, czy zjazd będzie dość liczny, czy dorówna okazałością poprzednim, gdyż na Barcelonę padał jeszcze wciąż cień świeżo przeżytych rozruchów. W przejeździe przez Włochy spotkałem tylko kilku towarzy-

szy idei, podążających na kongres. Dopiero w Marsylii zetknąłem się z całą karawaną, złożoną z kilkuset osób, ciągnących na zjazd.

Poznaliśmy się łatwo, bo u wszystkich widniał znak esperancki, zielona gwiazda, w butonierce. Przepelnivszy wszystkie miejsca w pociągu, wyruszyliśmy już z lepszą otuchą koleją nadmorską do słonecznej Hiszpanji. Na stacji w Barcelonie przyjęła naszą partję specjalna deputacja z p. Sabadell na czele i wskazywała zamówione hotele. Przybywszy w piątek wieczorem, mieliśmy do chwili otwarcia kongresu, w niedzielę 5-go, dosyć czasu aby wypocząć i rozejrzeć się po mieście.

Barcelona, największe z handlowych i przemysłowych miast Hiszpanji, z 400.000 mieszk., główne miasto Katalonji z wielkim portem, szeroko rozległa nad morzem Śródziemnym. Ruch olbrzymi, szczególnie na wspaniałych bulwarach, las Ramblas z dwoma rzędami platanów. Lecz nie zamierzam opisywać miasta, odsyłając ciekawych do Bedekiera. Wśród tłumów, co krok spotykamy grupy Esperantystów. Zamieniamy krótkie powitania i uściski dłoni. Mile nas uderza odświeżające przybranie stolicy mnóstwem flag zielonych i godeł Esperanta, któremi mieszkańcy ozdobili okna i balkony swych domów na nasze przyjęcie. Orkiestry po wszystkich ulicach i kawiarniach witają nas hymnem „Espero”. Z pięknych gmachów Barcelony obchodzą nas szczególnie dwa: pałac sztuki (palacio de las Artes) i Uniwersytet, bo w nich koncentruje się całe życie kongresowe, tu są biura informacyjne, poczta, wystawa, sale zebrań i t. d., jednym słowem miejsce spotkania wszystkich. Odbierając w sali przyjęć „Akceptejo”, za okazaniem karty kongresowej, pięknie wydany przewodnik esperancki po Barcelonie i różne dokumenty, dowiaduję się przedewszystkim, iż inimo przeszkód, obaw, które powstrzymały wielu od przyjazdu, siła atrakcyjna kongresu była jednak tak wielką, że ściągnęła nas ze wszech stron świata w liczbie blisko półtora tysiąca (1450). Przeważają wśród przybyłych katalończycy, hiszpanie, fran-

cuzi, anglicy, niemcy; polaków znalazła się tu tylko drobna gromadka, złożona z 12 osób. Oprócz d-ra Zamenhofa z żoną, przybyli pani Lotowa z dwoma synami, p. Hozer z siostrą, pp. Ferencowicz, Trompeteler, Sandecki, Grabowski, wszyscy z Warszawy i p. Rudnicki z Krakowa.

W Sobotę 4-go po południu Dr. Zamenhof w towarzystwie organizatorów kongresu i grona esperantystów, między innymi, gien. Seberta, rektora Boiraca, prof. Bourleta, prof. Carta, d-ra Mybsa, prezesa Polskiego Towarzystwa Esp. inż. Grabowskiego i innych, w eleganckich powozach, ofiarowanych przez miasto, poprzedzani torującą drogę konną gwardją, pięknie strojną w pióropusze, składali oficjalne wizyty władzom cywilnym i państwowym. W Ratuszu przyjęły esperantystów deputacje miejskie z burmistrzem miasta, p. Layret, na czele—który w serdecznych słowach powitał przybyłych—wyrażając radość, że Barcelonie przypadł w udziale los goszczenia bojowników wielkiej braterskiej idei Esperanta. Po krótkim przemówieniu dr. Zamenhofa, który podziękował za wyrażone uczucia, deputacja esperancka udała się do gmachu Sejmu prowincjonalnego, gdzie przybyłych powitał marszałek Sejmu p. Ton y Xibert na czele grupy posłów. Odwiedziwszy jeszcze władze rządowe—gdzie niemniej serdecznego doznaliśmy przyjęcia—objechaliśmy miasto, wszędzie witani przez publiczność ukłonami i okrzykami na cześć Esperanta.

Niedziela 5-go. Dziś rano, po uroczystym nabożeństwie w katedrze katolickiej, podczas którego zebrani w skupieniu wysłuchali pięknego kazania, wygłoszonego po esperancku, nastąpiło otwarcie biura kongresowego, mieszczącego się w dolnej części pałacu sztuki. Zebranych licznie esperantystów powitała hymnem esperanckim orkiestra miejska—następnie w wielkiej sali królewskiej—wysłuchaliśmy chóralnego śpiewu dzieci, przybyłych z kolonji letnich i przemówienia burmistrza.

W odpowiedzi swej dr. Zamenhof witał dzieci jako tych ludzi jutra, którzy w całej pełni będą korzystali z naszych trudów dzisiejszych. Komitet Kongresowy wręczył dr. Zamenhofowi artystycznie wykonane w złocie godła V-go Kongresu, ozdobione brylantami i szmaragdami.

Po obiedzie (a dodamy nawiasem, że wykwinnością i różnaitością potraw kuchni hiszpańskiej byliśmy zachwyceni) korzystając z wolnego czasu—przyglądaliśmy się konkursowemu popisom zjazdu foot-ballistów, albo też, w olbrzymim amfiteatrze, mieszczącym 20 tysięcy widzów, okrutnej walce byków, zabawie krwawej, dla nie-hiszpana wprost wstrętnej.

Wieczorem wysłuchaliśmy bardzo udatnego koncertu w teatrze Romea. Piękne śpiewy i deklamacje esperanckie wprawiły słuchaczy w zachwyt, a prawdziwą burzę oklasków wywołała deklamacja potężnego poematu Marii Konopnickiej „Na Jungfrau”.

Poniedziałek 6-go. Dziś dopiero nastąpiło oficjalne i uroczyste otwarcie kongresu. Wspaniały widok przedstawiała olbrzymia sala pałacu Sztuk pięknych, przybrana w kwiaty oraz sztandary esperanckie i narodowe. Na prezydjalnej trybunie zasiadł dr. Zamenhof w otoczeniu Komitetu kongresowego, władz hiszpańskich, oraz wybranych przedstawicieli wszystkich narodowości zebranych na kongresie. Prezes IV kongresu, dr. Mybs zdał przewodnictwo prezesowi V-go p. Pujolà, który zagaił posiedzenie; poczym, powitany grzmiotem oklasków, wstał dr. Zamenhof i w krótkim swym przemówieniu dziękował królowi, ministrom i miastu Barcelonie za gościnę. Uchwalono wysłanie depesz do króla Alfonsa, infanta Don Carlosa i do ministra oświaty, którzy przyszli na kongres telegramy powitalne. Nadto sekretarz Komitetu Kongresowego p. Chavet zakomunikował zebranym, że trzy państwa, a mianowicie: Belgja, Norwegja i St. Zjednoczone Ameryki Północnej, są na kongresie reprezentowane oficjalnie.

Burmistrz miasta powitał kongres

w języku katalońskim, a tłumaczył go na Esperanto dr. Bregon.

Potym nastąpił cały szereg mów powitalnych przedstawicieli przeróżnych krajów i narodowości. Przemawiali: p. Rood—w imieniu St. Zjednoczonych, p. Pinck—Danji, Keating—Brazylji, Edward—Gibraltaru, Lutz—Szkocji, Parker—Irlandji, von Frenkel—Finlandji, Peregordo—Hiszpanji, Aquilar—Valencji, Bregon—Katalonji, Arnold—Niemiec, Marich—Węgier, Tellini—Włoch, Grabowski—Polski, Privat—Szwajcarji, Mudie—Anglji, de Court—Francji, Allende—Basków, Wermans—Hollandji, Ostrowski—Rosji, Cikliari—Gruzji, Stamatiasis—Grecji i t. d.

Podajemy jako najwięcej nas Polaków obchodzące, krótkie przemówienie prezesa Pol. T-wa Esperantystów:

„Z dalekiej Polski, z Warszawy — tej w przyszłości dumnej kolebki Esperanta, przynoszę serdeczne pozdrowienia pięknej stolicy Barcelonie, całej słonecznej Hiszpanji i wszystkim narodom reprezentowanym tu przez tysiąc swych szlachetnych synów.

Imię Hiszpanji przypomina nam Polakom minione czasy, kiedy to przed 100 laty g i e n j u s z w o j n y, Napoleon, siłą oręża chciał zjednoczyć narody pod swoim berłem. Wówczas to nasi praojcowie umierali śmiercią bohaterską pod murami Saragossy i w wąwozach Samo-Sierry. Dzisiaj przywiódł nas do krajin pirenejskich g i e n j u s z p o k o j u, a my przysięgliśmy naszemu wodzowi, że pozostaniemy mu tak samo wierni, aż do ostatniego tchnienia, aż do ostatecznego zwycięstwa. Widzimy już jasno zorzę wielkiego wszechludzkiego zbratania na podwalinach Esperanta, i kroczymy z naszymi towarzyszami wszechziemic śmiało naprzód z okrzykiem „Niech żyje nasz mistrz, niech żyje Esperanto!” Krótkie to przemówienie wywołało całą burzę oklasków.

Po tych mowach powitalnych odczytano telegramy gratulacyjne od różnych korporacji, stowarzyszeń i esperantystów ze wszystkich stron świata.

Zrobiono dwugodzinną przerwę, i po obiedzie, nastąpił dalszy ciąg uro-

czystości inauguracyjnej—a więc znów słyszeliśmy mowy powitalne esperantystów z Dalmacji, Bośni, Turcji i t. d., a wreszcie przemówienia przedstawiciela Francuskiej Izby Handlu i Przemysłu o zastosowaniach jęz. Esperanto w handlu; pana M. Blaise o Banku Esperanckim, zorganizowanym przez p. Cefeča; prof. Carta o Esperancie w szkolnictwie i p. Allende o prasie esperanckiej. Wieczorem—znowu koncert.

Wtorek 7-go. Dosyć już powiatań, mów, owacji, uroczystości. Zaczynamy prace, posiedzenia, obrady. A więc przedewszystkim, zbierają się członkowie Komitetu Językowego oraz Akademii. Prezes Akademii p. Boirac, dyrektor sekcji słownikowej p. Cart i dyrektor sekcji gramatycznej p. Grabowski przedstawiają kolejno zebrany sprawozdania z całorocznej owocnej pracy tej naszej instytucji naczelnej. Następują obrady co do przyszłej działalności; wszystko to jednak było przedmiotem dyskusji w zamkniętym kole samych tylko członków owych komitetów, publiczność, szerokie masy towarzyszków kongresowych przedewszystkim interesowały się sprawami o znaczeniu bardziej praktycznym, tym, co najwyraźniej mówi nam o rzeczywistym pożytku Esperanta w życiu. A więc, zebranie urzędzone staraniem Powszechnego Związku Esperantystów (Universala Esperanta Asocio) było może ze wszystkich najliczniejsze. Niema bowiem takiej sprawy, odnoszącej się do życia międzynarodowego, która od związku tego nie mogła doznać korzyści. Rozsiany po całym świecie, misterną organizacją swych przedstawicieli, konsulatów, biur, urzędów, U. E. A. obejmuje wszystkie kraje cywilizowane i członkom swoim służy ucziwie, troskliwie, starannie, po przyjacielsku, po esperancku. Nie dziw więc, że zebranie związku liczne było i ożywione; słuchano chętnie i z zajęciem sprawozdania zarządu, a prawdziwą wprost niespodzianką sprawiła słuchaczom świetna mowa p. Edmunda Privat. Tak pięknych formą, tak podniosłych duchem, tak żywych swą treścią życiową, tak

rzec można, natchnionych mów pamiętamy niewiele. Z zebrania związku rozchodziliśmy się wszyscy pełni nadziei, że coraz głębiej i znamiennej Esperantyzm wnikać będzie w życie ludzkości, pełni wiary, że przyniesie jej w cierpieniach ulgę, a w pracach—pomoc, ale też pełni dumy i zadowolenia, że początek tej nowej ery już dzisiaj możemy oglądać.

Potym—narady specjalistów. Jak wyzyskać język Esperanto w poszczególnych zawodach, jak go do nich zastosować, jak go rozpowszechnić w pewnych kołach pracowników, jak go do poszczególnych warsztatów pracy ludzkiej wprowadzić—nad tym radzono na zebraniach lekarzy, prawników, aptekarzy, kolejarzy i t. d., a wreszcie na zebraniu uczonych, zorganizowanych w „Związku naukowym” — i tak na pracach, na wymianie myśli, na kontrolowaniu tego, co dotąd zdziałano, na układaniu planów, programów na następny rok, schodził ten drugi dzień kongresu, zakończony świetnym koncertem w „Schola Orpheonica” w pałacu Sztuki, a urozmaicony bądź rzeczami tak interesującymi i pouczającymi zarazem, jak zwiedzanie wspaniałych ambulatorjów kliniki przeciwtyberkulezycznej, lub rozrywkami tak niezapomnianymi, jak uroczka wycieczka do Sitges, gdzie i natura czarowna i zbiory sztuki i starożytności zasługują na oglądanie z uwagą, a serdeczne przyjęcie, zgotowane przez mieszkańców pod przewodnictwem miejscowego burmistrza (alcalde), pozostawiło wrażenie zawsze godne wspomnienia.

Środa 8-go. Znowu dzień rozpoczęcia posiedzenia Komitetu językowego, oraz dalszy ciąg narad kolejarzy, ale, o tym wspominać dokładniej już nie będziemy, choć, naprzykład, ściślej zorganizowanie esperantystów kolejowców dla wprowadzenia języka Esperanto do międzynarodowego ruchu kolejowego oddałoby nieocenione usługi podróżującym. Natomiast zupełnie szczególne i ogromnie interesujące widowisko urządził nam hiszpański oddział Czerwonego Krzyża, demonstrować

jąc z dużym nakładem trudów i zabiegów stosowanie języka Esperanto na polu bitwy, na neutralnym terenie niesienia pomocy rannym, bez względu na ich narodowość i język, bez względu na przynależność do armji nieprzyjacielskiej. Te smutne momenty dziejów ludzkich, kiedy urządzenia nowoczesnego humanitaryzmu przychodzić muszą z pomocą ofiarom nowoczesnego tak wyrafinowanego barbarzyństwa wojny, te momenty, kiedy w najkrytyczniejszych, pełnych grozy i tragizmu chwilach człowiek nie rozumie człowieka—te chwile zdają się wołać wielkim głosem, aby ludzkość wstąpiła wreszcie na tę prostą, tak bliską, tak dziwnie ponętną drogę wyzwolenia się z pęt wzajemnej głuchoniemoty—przez Esperanto. A więc demonstrowano w parku miejskim, jak znosi się rannych do lazaretów, jak udziela pomocy, jak się porozumiewa z nieprzyjacielskimi oddziałami Czerwonego Krzyża, jak wszystko się ułatwia, upraszcza, jak się, dzięki Esperantu, nieporozumień fatalnych, a bezpowrotnych unika pomyślnie w chwili, kiedy na nieporozumienia czas najmniej odpowiedni. W przykry, ponury widok okrucieństwa wojny dziwnie wpłata się nić samarytanizmu i poświęcenia, a my z prawdziwym zadowoleniem moralnym słyszymy w tych chwilach dźwięczną mowę esperancką, gdy pełni swą służbę miłości, dla której stworzona i do której powołana została.

Stoi w olbrzymim, uroczym, południowym Parku barcelońskim pełen poezji pomnik poety katalońskiego Aribau. Marzyciel, idealista, przepowiadał chwilę, kiedy ludzkość o tyle poczuje jedność swoją, że rozumieć nie zechce, jak może być, aby różni przedstawiciele tegoż samego gatunku ludzkiego, żyjący jednemi myślami, jednemi uczuciami, jednakowemi pracami, jednakowym życiem—nie mogli się porozumiewać mową, bez pogwałcenia godności osobistej strony słabszej. U stóp owego pomnika zebraliśmy się w jasne, pogodne, ciepłe, wonią kwiatów odurzające popołudnie tego dnia, aby złożyć hołd duchowi prorocemu poety; w malowniczych, cienistych alejach parku roił się

ten barwny, tak różnojęzyczny, a tak zgodny i rozumiejący się tłum esperancki, a duch pokoju zdał się iść od białego pomnika, zdawał się przenikać i przejmować te nieznanne pocie, lecz przeczute i wyprorokowane przezeń rzesze, które złożyły u stóp jego wianki z kwiatów, wędnące symbole wdzięcznej pamięci, zarzuciły niemi tablicę marmurową, przez którą piąty kongres esperancki, połączył imię swe z imieniem nieznanego nam wielkiego poety Katalonji.

Lecz najciekawszym, kulminacyjnym momentem dnia miały być oczekiwane przez wszystkich od rana „Floraj ludoj”. Święto katalońskiej poezji, jakieś jakby echo świąt poetyckich starożytnej Hellady, dziś miało być świętem literackim języka Esperanto. Z istnym przepychem ubrany był ogromny salon Gieldy, a gdy koło stołu przyzjadalnego zasiedli Dr. Zamenhof, burmistrz Barcelony, posłowie sejmu prowincjonalnego, przedstawiciele władz w galowym uniformie, radni miejscy, oraz wybitniejsi esperantyści, salon wypełnił się po brzegi publicznością, tak zdaje się różnaitą, a tak jednolitą duchem przyjaźni i jednomyślności. Burmistrz miasta Barcelony otworzył zebranie przemową w języku Esperanto. On, który zwykle otwierał arenę zapasów poetyckich Katalonji, dzisiaj wzywał nas esperantystów, abyśmy, pojmując ideę Esperanta jako dobro, nie zapominali też o pięknie, o wonnym kwiecie ducha, o poezji. Po poetycznym przemówieniu pana Carlo Bourlet, organizatora i przewodniczącego „Igrzysk Kwiatowych”—mówił prezes jury poetyckiego p. A. Grabowski: Niektórzy esperantyści nie wierzą, czy poezja wogóle jest możliwą w języku Esperanto i nie widzą jej potrzeby. Rzeczywiście, ekonomja form, która czyni język tak łatwym, powoduje pewną monotonię; trzeba nam zatem tym delikatniejszego poczucia poezji, trzeba tym głębszego ujęcia nieuchwytniej zda się treści jej wewnętrznej, aby w tej prostej na pozór, a tak subtelnej formie Esperanta odnaleźć rozmaitość: i smutek, i patos i melancholję, i miękką harmonję, i wy-

pukłą wyrazistość, i wygrać na tej jednej strunie całą nieskończoną grę uczuciowych tonów.

Miłość — stały temat konkursów katalońskich, była też przedmiotem pierwszego naszego konkursu poetyckiego, obok dalszych konkursów na temat Wierności, Ojczyzny, Ludzkości i t. d. Palmę zwycięską w pierwszym konkursie otrzymała — kobieta. Ją więc obwołano królową zabawy. Przy dźwiękach orkiestry pani Marja Hankel, opierając się na ramieniu rektora Boiraca, weszła, witana rzeszystemi oklaskami, do sali i zasiadła na swym tronie. Prof. Bourlet, otwierając koper ty, czytał kolejno nazwiska zwycięzców w kilkudziesięciu konkursach, ogłoszonych przez różne towarzystwa, czasopisma i oddzielne osobistości (między innymi para królewska hiszpańska wyznaczyła nagrodę pieniężną za najlepszą monografię o malarzu hiszpańskim). Jak zwyczaj kataloński każe, szczęśliwi laureaci, przyklękając, przyjmowali z rąk swej Królowej zdobyte premja: dzieła sztuki, medale, pięknie oprawne arcydzieła literatury esper., albumy, a nawet rulony złota. Szedł długi korowód, aby oddać hołd wdzięcznej królowej tych „Igrzysk kwiatowych” i powrócić dumnie wśród oklasków ze swoją trofeją. W imieniu nieobecnego prezesa jury dla utworów prozą, d-ra Kazimierza Beina, odczytano nadesłaną przezeń wesołą i dowcipną przemowę do królowej, zakończoną cennymi uwagami o doskonalącym się wciąż stylu esperanckim. Huczne oklaski zagłuszyły ostatnie słowa tego pięknego przemówienia. Po rozdaniu nagród szczęśliwym poetom i prozaikom, burmistrz miasta zamknął zebranie powtórnym przemówieniem w języku esperanckim. Rozchodziliśmy się zadowoleni i z przeświadczeniem, że nasze masy esperanckie poczynają już dorastać do przeżywania przez Esperanto wrażeń estetycznych, a sam język stworzył sobie już drogę tego szczególnego wysubtelnienia i uszlachetniania się, jaką każdemu językowi stwarza forma poetycka.

Wieczorem podążyliśmy do Teatro del Bosque, który zastaliśmy pięk-

nie udekorowany i przybrany sztandarami esperanckimi. Dawano na naszą cześć po kolei: dramat liryczny Ryszarda Wagnera „Lohengrin”, wdzięczny balet „Studenci paryscy” i apoteozę Esperanta zakończoną hymnem Espero.

Bogata wystawa opery, znakomita gra artystów, piękne głosy solistów, sprawność chórów wprawiały w zachwyt najbardziej widzów, a słynny tenor p. Rayer, śpiewający opowieść rycerza św. Grała po esperancku, wywołał taką burzę oklasków, że był zmuszony do powtórzenia całej tej pięknej legiendy. Tryumf Esperanta w wielkiej operze był zupełny. Język Esperanto dorównywa w śpiewie dźwięcznością włoskiemu, a wyrazistością go przewyższa.

Tak bogaty program widowiska wyczepał się dopiero nad ranem, gdyż było już pół do trzeciej, gdy się publiczność zaczęła rozchodzić. Zdaje się, że ci Barcełończycy wcale się spać nie kładą, gdyż i o tej porze ruch na ulicach jeszcze nie ucichł.

Czwartek 9-go. Przed południem o 9-ej odbyło się w Uniwersytecie posiedzenie Komitetu Lingwistycznego, a następnie o 10-ej rozpoczęło się drugie walne zebranie uczestników kongresu w wielkiej auli uniwersyteckiej, zwanej Paraninfo. Przedmiotem obrad ogólnego zebrania było między innymi ściślejsze zorganizowanie Esperantystów całego świata. Według wniosku sekretarza Komitetu Kongresowego p. Chavet, każda grupa esperantystów, licząca 1000 członków, miała wybierać jednego delegata do zarządu centralnego, któryby miał moc przedstawiania esperantyzmu nazewnątrz wobec władz państwowych i instytucji publicznych, a zarazem przez opodatkowanie towarzystw mógł dostarczyć naszym centralnym instytucjom, Akademii, Lingwa Komitato i Komitetowi Kongresowemu potrzebnych funduszy, czerpanych dotychczas z ofiarności jednostek. Dyskusja na ten temat była bardzo ożywiona; brali w niej udział pp. Chavet, Privat, Decourt, Robin, Douglas, Mann, Mybs, Bordres, Blaise, Du-

vand i inni. Zdania się podzieliły. Tyłko co do drugiej części wniosku, utworzenia Komisji Gospodarczej, dostarczającej naszym instytucjom funduszków, panowała jednomyślna zgoda. Postanowiono więc na wniosek p. Privat, opracować odpowiedni projekt piśmienny i przedstawić następnemu zebraniu ogólnemu do zatwierdzenia.

Popołudniu o trzeciej wycieczka za miasto na górę Tibidabo. Młodzież darła się na jej szczyt o własnych siłach, większość jednak naszych samideanów wołała korzystać z usług kolejki zębatej, która dowozila nas tam partjami. Na szczycie góry, z pięknego terasu, okolonego chodnikiem, czekał nas widok cudowny. Cała nadmorska Barcelona leżała hen daleko pod nami, gmachy jej przybrały rozmiary domków, służących dzieciom za zabawkę, a mrówki ludzkie tylko silne oko, lub uzbrojone szkłem, dostrzec mogło. Nasyciwszy oko pięknymi widokami, przy dźwiękach muzyki ludowej katalońskiej, spożywaliśmy podwieczorek w kawiarni Tibidabu. Katalońscy nasi towarzysze, słysząc dźwięki swojej narodowej muzyki, nie usiedzieli w miejscu, lecz łącząc się w pary ze swemi uroczemi rodaczkami, puścili się ochoczo w tany i roztoczyli przed nami swoje ulubione, nader oryginalne „Rondo”. Trzymając się za ręce, ze zdumiewającą zręcznością wykonywali tancerze przeróżne „pas”, skoki i zwroty, to też zbierali huczne oklaski za swoje piękne i malownicze korowody.

Ale czas już do powrotu, bo słońce chyli się ku zachodowi, złocąc górę, całą krainę i niestrudzone, ciągle jeszcze tańczące Kolo.

W Barcelonie czekało na nas wieczorem nowe wspaniałe widowisko i nowe wzruszenie. Artyści miejskiego teatru Romea odegrali po esperancku piękny dramat katalońskiego poety i reżysera Adriano Gual p. t. „Tajemnica bólu”, w tłumaczeniu p. Pujula. Utalentowani artyści tak znakomicie wystudjowali swe role, grali z takim przejęciem, djalogi płynęły tak potoczyście, jak gdyby grali tę sztukę po raz dziesiąty z rzędu w ojczywym swym języku. Nie

dziw więc, że gdy zapadła po raz ostatni kurtyna, oklaskom i owacjom nie było końca! Rzęsisty deszcz kwiatów sypał się na scenę i zdawało się, że już nie ustanie, aż całkiem pokryje artystów, autora i tłumacza. Nie pamiętam podobnych owacji, a uwieńczyły je piękne i drogocenne upominki, które Komitet Kongresowy w imieniu D-ra Zamenhofa wręczył dwom głównym bohaterkom dramatu.

Piątek 10-go. Znowu od samego rana ciągną Esperantyści do Uniwersytetu, gdzie, dzieląc się na grupy, w oddzielnych salach wykładowych zbierają się na specjalne narady. Tak więc pracują i radzą: Liga Marynarzy, Związek Katolicki, Towarzystwo naukowe, Prawnicy, Komitet Lingwistyczny, Kolejczarze, Lekarze, Powszechne Stowarzyszenie Esperantystów (U. E. A.). Niepodobna jest dawać sprawozdań z tych wszystkich posiedzeń, nie chcąc zbytecznie przedłużać niniejszego referatu. Interesowani znajdą je zresztą w swoich pismach opisane dokładniej, niż byśmy to uczynić mogli w przelotnej zmiance. Zaznaczymy tylko, że wszędzie pracowano w braterskiej zgodzie i z zapalem nad przyspieszeniem ostatniego tryumfu Esperanta w dziedzinie życia międzynarodowego. A zakomunikowane rezultaty (dla przykładu zaznaczę, że istniejące od pół roku, dzięki staraniom d-ra Robina z Warszawy świetnie zorganizowane Towarzystwo Lekarzy, liczy już tysiąc członków) są potężnym bodźcem dla dalszej energicznej pracy.

Po południu podążyło wielu z nas do wielkiego Parku miejskiego, gdzie się odbywały wyścigi motocyklistów i bicyklistów, zorganizowane przez Club Deportivo na cześć V Kongresu. Ożywienie było olbrzymie. Na trybunie obok Jury zasiadł Dr. Zamenhof z żoną, państwo Pujula Vales i liczni Esperantyści. Szczęśliwych zwycięzców darzono owacjami i nagrodami pieniężnymi, a nagrodę przeglądu „Los Deportes”, złoty puchar z napisem „Esperanto”, odebrał wśród hucznych oklasków, z rąk D-ra Zamenhofa, młody motocyklista p. Magdalena.

Wieczorem w pałacu Sztuk pięknych, jak zwykle pod koniec Kongresu, odbył się wielki Bal międzynarodowy. Nawa centralna pałacu pięknie udekorowana i rześście oświetlona. O dziewiątej wieczorem zaczynają się zbierać kongresyści, wielu się zjawia w strojach narodowych swego kraju, co tworzy widok bardzo malowniczy i jedyny w swoim rodzaju. Bo nie jesteśmy na zwykłym balu kostjumowym, lecz widzimy rzeczywiście tu szkota, tam sabaudczyka, tam bretonkę, rumunkę, tam turka, dwóch prowensalczyków, irlandczyka, szwajcarkę, tam rusinkę, tu profesora Sorbony w swej charakterystycznej todze, dwóch neapolitańczyków itd. Prezes V Kongresu p. Pujulà zjawił się w narodowym stroju Ampurdanu.—D-ra Zamenhofs z małżonką wprowadził uroczystość, wśród zwykłych w tym razie nieustających oklasków, generał Sebert obok grona najwybitniejszych obywateli barcelońskich: pp. Fuster, Rovira, Morales, Gonzales, Prats, Puig d' Asper i innych.

Orkiestra miejska, pod batutą meistra Sadorni, wykonała piękną fantazję z Tanhäusera, Carmeny, hymn Espero, poczym „Esbart Català de Dançaires“ pod dyрекcją p. Rafaela Tudo Duran dała poznać widzom cały szereg malowniczych tańców katalońskich, zbierając huczne oklaski. Potym pod dźwięki orkiestry wojskowej rozpoczęły się płąsy towarzyskie uczestników i pięknych uczestniczek kongresu, którzy bawili się tak ochoczo, że dopiero po trzeciej rano wracaliśmy do domów. Na widzów obcych, przepelniających galerje, udatny ten bal międzynarodowy wywarł olbrzymie wrażenie i budził w nich głębsze zastanowienie się nad bratającym narody nowym językiem.

Sobota 11-go Września. Ostatni dzień Kongresu. Więc raz jeszcze z rana posiedzenie Towarzystwa Naukowego, Kolarzy, Jaroszków, Publicystów, Wolnomyślicieli, Katolików, Stenografów, Nauczycieli, Urzędników państwowych i t. d. Po południu zamknięcie Kongresu w Pałacu Sztuk pięknych. O godz. 4-ej p. Pujulà otwiera posie-

dzenie i udziela głosu sekretarzowi generalnemu p. Chavet, który odczytuje protokół z poprzednich posiedzeń, jednomyślnie przyjęty. Następnie czyta projekt omawiany na poprzednim posiedzeniu, który poparty mowami pp. Carta, Mudie, przechodzi jednomyślnie. Potym przemawiają Dr. Dor z Lyonu, Jean Keating (który obwieszcza, że VI Kongres Lekarzy w Rio Janeiro przyjął Esperanto jako jeden z języków oficjalnych), p. Rudnicki w imieniu m. Krakowa (zaprasza na VIII Kongres do Krakowa), Allende z Bilbao, Dr. Bremon, pani Rebours, p. Bourlet (przemówienie pożegnalne); dziękuje w imieniu Komitetu p. Pujulà, aż wreszcie Dr. Zamenhof zamyka V-y Kongres słowami: „Do widzenia na przyszłym Kongresie”.

Z powziętych uchwał tego ostatniego posiedzenia, przytoczymy tu najważniejsze:

1) V-y Kongres Esperanta wyraża życzenie, ażeby Towarzystwa propagacyjne esperanckie różnych krajów utworzyły, drogą głosowania proporcjonalnego, Radę Międzynarodową, która by dostarczała funduszków naszym instytucjom oficjalnym (Komitetowi Lingwistycznemu, Akademji i Stałemu Komitetowi Kongresu).

Do Rady tej wybierać powinno po jednym delegacie każde tysiąc członków Towarzystw propagacyjnych narodowych.

2) Kongres wysłuchał z wielkim zajęciem sprawozdań Prezesa Komitetu Lingwistycznego i Akademji, gorąco pochwalając prace i powzięte wnioski.

3) Kongres postanawia, aby VI-y Kongres odbył się w roku przyszłym w Waszyngtonie, zgodnie z uchwałą Stowarzyszenia Północno-amerykańskiego, a VII-y w Antwerpii, według życzenia Ligi belgijskiej.

Wieczorem w Pałacu Sztuk Pięknych wielka uczta, wydana przez miasto na pożegnanie uczestników Kongresu. Burmistrz w gronie radnych miasta, D-ra Zamenhofs, członków Komitetu Kongresowego i wybitni Esperantyści zasiadają na podwyższeniu. Sala przepelniona. Padają ostatnie słowa pożegnalne i życzenia przy brzęku

kielichów. Ostatni raz zadźwięczał z tysiąca piersi hymn nasz Espero. Jutro jedni podążą do dalekich swych ognisk domowych, inni puszczą się wraz z Mistrzem na dalszą wycieczkę po Hiszpanji, do Walencji, na wyspy Balearskie, gdzie przybyszów oczekują nowe powitania, uczyty i przyjęcia.

Pytamy się: Jaką cechę charakterystyczną miał ten Kongres V-y? W odpowiedzi niech nas wyręczy, członek Akademji, pan John Ellis, który dał taką trafną charakterystykę pięciu naszych wielkich zjazdów:

W Boulogne-sur-Mer, samorzutny entuzjazm, pieniący się jak wino szampańskie, orzeźwił nas; w Genewie rozwój zebrań zawodowych pokazał nam nową zdolność Esperanta; w Cambridge doskonała organizacja całej sprawy wywołała nasz podziw; w Dreźnie wysoko artystyczne przedstawienie teatralne i wyborne koncerty odstąpiły nam nowy urok mowy esperanckiej, tej córy wróżek. Cudownie zaiste działa nasza mowa esperancka! Podczas każdego kongresu zdawało się nam, że kongres

następny nie może już przewyższyć dopiero co odbytego; przy każdym kongresie przekonywaliśmy się, że byliśmy fałszywymi prorokami. Jakim więc sposobem Kongres Barceloński przewyższył inne? Znamy już urok Kongresu V-go i nie wahamy się twierdzić, że w Barcelonie odnaleźliśmy to nowe u c z u c i e, które się nigdy nie starzeje, tę nową wolność, którą Esperanto daje swym wiernym towarzyszom, tę słynną świeżość nowo rozpoczynającej się epoki, w której ludzkość rozszerzy ogromnie swoje wrodzone zdolności, tę jasną zorzę, która znpowiada rychłe spełnienie nie się marzeń Esperantystów.

Ĉu vi esperas? takim było hasło pierwszych Esperantystów. Ni esperas! odpowiadano wówczas. A dziś w Barcelonie?—myśmy już nie tylko spodziewali się; my patrzeliśmy na urzeczywistnienie się naszej nadziei i niejako widzieliśmy naprzd najszersze jej urzeczywistnienie się, spoczywające w lonie dnia jutrzejszego ludzkości.

A. Grabowski.

Impresoj el la V-a Esperantista Kongreso en Barcelono.

La kvina grandega kunveno de Esperantistoj atingis sian finon kaj fermis gravan folion en la historio de la lingvo internacia, ĉar ĉiu tia Kongreso estas kvazaŭ granda revuo de fortoj kaj akiroj de la batalantoj sub la verda standardo. Ĉiu tia Kongreso estas ankaŭ,—dank' al la granda nombro de partoprenantoj, kiuj kunvenas el ĉiuj landoj de la tero, dank' al la graveco de la kunvenoj, dank' al la poinpo de la akceptoj kaj paradoj, kaj sekve dank' al la ĝenerala intereso, kiun ĝi vekas en la plej vastaj rondoj de la loĝantaro, — la plej potenca propagandilo de la nova

altspirita ideo, ĉar la kongreso prezentas ĝin ne abstrakte, sed en la viva enkorpiĝo. Vastaj rondoj vidas kaj aŭdas, kiel la nova artefarita lingvo fariĝis viva, kiel inter la kunvenintaj homoj apartenantaj al la plej diversaj rasoj kaj nacioj, ĝi sonas tiel egale kaj flue, kvazaŭ ĝi estus ilia komuna lingvo hejma. Sekve la lando, en kiu okazis la ĉiujara kongreso, estas konkiritita por la afero de la lingvo internacia, kaj tie falas fine la antaŭjuĝoj kaj malhelpoj, faritaj al ĝia disvastiĝo. Tiel estis en Francujo, Anglujo, Svisujo, Germanujo, post la tutmondaj Kongresoj en Bou-

logne - sur - Mer, Cambridge, Genevo, Drezdeno.

Por tiu-ĉi jaro estis elektita Barcelono, laŭ decido de la pasintjara kongreso Drezdena. La konstanta Kongresa Komitato, sub prezido de generalo Sebert, profesoro Carlo Bourlet, sekretario Gabriel Chavet, same kiel la loka Barcelona Komitato, sub prezido de advokato Frederiko Pujulà kaj sinjoro Alfonso Sabadell, preparis bonege la aferon.

Oni inklinigis la urban kaj landan estraron, oni ricevis moralan kaj materialan protekton de la reganto; procento da kursoj oni esperantigis Barcelonon, preparis riĉan programon de akceptoj, kunsidoj, distroj kaj ekskursoj; oni atingis 50%-an rabaton ĉe la fervojoj francaj kaj hispanaj por la kongresanoj; oni preparis specialan ekspozicion, prezentantan evidente la kreskon de Esperanto. La mendado de kongresaj kartoj progresis vigle; resume, la Kvina Kongreso promesis grandegan sukceson. Sed la lastaj antaŭkongresaj monatoj malheligis nian horizonton: ŝajnis jam, ke la Barcelona revolucio nuligis ĉiujn niajn planojn, ke la mallonga tempo, restinta ĝis la malfermo de l' kongreso ne sufiĉos por kvietigi la mensojn en la kataluna ĉefurbo. En la pariza konstanta komitato oni komencis konsideri la demandon, ĉu la kongreso povos efektiviĝi en la templimo de 5-a ĝis 11-a Septembro, ĉu oni ne devas ĝin prokrasti aŭ transmeti en alian lokon.

Tiaj duboj turmentis nin ĉiujn, ĝis kiam donis al ni freŝan esperon la cirkulero de la Barcelona komitato, dissendita al ĉiuj esperantistoj, kiuj antaŭe estis mendintaj la kongresajn kartojn. Oni certigis nin solene, ke la gazetaj sciigoj pri la revolucio estis trograndigitaj, ke en Barcelono ree ekregis paco kaj ordo, ke la loĝantaro salutos nin fervore, ke la urba estraro kaj la ministro de internaj aferoj garantias al la kongresanoj plenan sendanĝerecon.

Kiam tia cirkulero trovis min en Abbazio, apud la Adriatika marbordo, mallonge antaŭ la kongresa malfermo, mi ekrapidis al Barcelono, ne tute seniĝ-

inte de duboj, ĉu la kongreso estos sufiĉe multenombra, ĉu ĝi laŭ grandiozeco egaligos al la antaŭirintaj, ĉar sur Barcelonon faladis ankoraŭ ĉiam la ombro de la okazintaj ribeloj. Traveturante Italujon mi renkontis nur kelke da samideanoj, rapidantaj al la Kongreso. Ne pli frue ol en Marsilio mi renkontis tutan karavanon, kunmetitan el kelkcent personoj, veturantaj al Barcelono.

Ni ekkonis facile unu la alian, ĉar ni ĉiuj portis la signon esperantan, la verdan stelon en la butontruo. Plenginte ĉiujn lokojn en la vagonaro, ni veturis sur la apudmara fervojo jam kun pli bonaj esperoj, al la suna Hispanujo. En la Barcelona stacidomo akceptis nin s-ro Sabadell kun speciala deputacio kaj disdonis al ni la adresojn de la menditaj loĝejoj. Alveninte vendredon vespere, ni havis ĝis la malfermo de la Kongreso, sufiĉe da tempo por bone ripozi kaj rigardi la urbon.

Barcelono, plej granda el la industriaj kaj komercaj urboj de Hispanujo, kun 400.000 loĝantoj, ĉefurbo de Katalunujo kun granda haveno, larĝe kuŝas apud la maro Mezotera. La movado estas grandega, precipe en la grandiozaj bulvaroj, las Ramblas, kun du vicoj da platanoj. Sed mi ne intencas priskribi la urbon, forsendante la sciemajn al la gvidlibroj. Inter la popolamasoj ni renkontas ĉiuminute grupojn da Esperantistoj. Ni interŝanĝas mallongajn salutojn kaj manpremojn. Agrablان impreson faras sur nin la festa dekoracio de la ĉefurbo per multego da verdaj flagoj kaj esperantaj signoj, per kiuj la loĝantaro ornamis la fenestrojn kaj balkonojn de siaj domoj por nia akcepto. La orkestroj en ĉiuj stratoj kaj kafejoj salutas nin per la himno „Espero“. El la belegaj konstruaĵoj de Barcelono interesas nin speciale du: la Palaco de Belartoj kaj la Universitato, ĉar en ili koncentriĝas la tuta Kongresa vivo; tie-ĉi estas la informejoj, la poŝto kongresa, la esperanta ekspozicio, la saloj por kunvenoj k. t. p., unuvorte la ĝenerala renkontejo de ĉiuj. Ricevante en la „Akceptejo“ la lukse eldonitan gvidlibron de Barcelono kaj aliajn dokumentojn, mi sciigas antaŭ ĉio, ke

malgraŭ malhelpoj kaj timoj, kiuj al multaj ne permesis veni Barcelonon, la altira forto de l' kongreso estis tamen tiel granda, ke ĝi kunigis nin el ĉiuj terpartoj en nombro de ĉirkaŭ unu milo kaj duono (1450). Inter la alvenintoj superas nombre la katalunoj, hispanoj, francoj, angloj, germanoj; da poloj aperis nur areto, kalkulanta 12 personojn. Krom D-ro Zamenhof kun edzino venis s-ino Loth kun du filoj, sinjoro Hozer kun fratino, s-roj Ferencowicz, Trompeteler, Sandecki, Grabowski, ĉiuj el Varsovio, kaj s-ro Rudnicki el Krakovo.

Sabato, la 4-an de Septembro posttagmeze. D-ro Zamenhof en societo de la loka Kongresa Komitato kaj de aliaj eminentaj esperantistoj, kiel s-ro generalo Sebert, rektoro Boirac, prof. Bourlet, prof. Cart, d-ro Mybs, inĝen. Grabowski kaj aliaj,—en liveritaj de l' urbo elegantaj veturiloj, kiuj sekvis antaŭrajdantan civilan gvardion, bele ornamitan per plumbujoj,—vizitis oficiale la urbajn, provincajn kaj regnajn estrarojn. En la urbodomo la Esperantistojn akceptis la urbestro S-ro Layret — kiu kore salutis la gastojn kaj esprimis sian ĝojon pro la feliĉa okazo, kiu permesis al Barcelono gastigi la batalantojn por la granda fratiga ideo de lingvo tutmonda. Post la parolo de D-ro Zamenhof, kiu dankis por la esprimitaj sentoj, la esperantistaj delegitoj veturis al la provinca Deputitaro, kie la alvenintojn varmege salutis la marŝalo s-ro Ton y Xibert. Vizitante ankoraŭ la regnan estraron, kie oni akceptis nin ne malpli kore kaj solene—ni faris veturadon tra la urbo, ĉie salutataj per krioj „Vivu Zamenhof, vivu Esperanto!”

Dimanĉo, 5-an. Hodiaŭ matene post solena diservo en la katedralo, kie la kunvenintoj atente aŭskultis belan esperantan predikon, okazis la malfermo de la „Akceptejo” en la malsupra parto de l' palaco de Belartoj. La esperantistojn salutis unue la urba orkestro per la esperanta himno, poste, en la granda reĝina aŭlo—ni aŭskultis la floran kantojn de infanoj, revenintaj el la someraj kolonioj, kaj la alparolon de l'

urbestro. D-ro Zamenhof, respondante, salutis la infanojn, kiel la morgaŭajn homojn, kiuj tute kaj plene ĝuos la fruktojn de nia nuna penado. La Kongresa Komitato transdonis al D-ro Zamenhof belegan oran kongresan signon, ornamitan per brilantoj kaj smeraldoj.

Post la tagmanĝo (paranteze ni aldonas, ke de la boneco kaj diversitato de hispanaj manĝaĵoj ni estis ravetitaj)—uzante la liberan tempon—ni ĉeestis la konkursan vetludon de la Kongreso de pied-pilkistoj, aŭ, en grandega amfiteatro, entenanta 20 milojn da personoj, ni rigardis la batalon de taŭrooj, sangan ludon, por ne-hispano vere abomenan.

Vespere ni aŭskultis sukcesplenan koncerton en la teatro Romea. La belaj kantoj kaj deklamoj esperantaj ravis la aŭskultantojn kaj longan tondran aplaŭdon ricevis la deklamita potenca poemo de Marja Konopnicka „Sur la Jungfrau”.

Lundo, 6-an. Hodiaŭ fine okazis la oficiala kaj solena malfermo de la V-a Kongreso. Grandiozan aspekton prezentis la ĉambrego de la palaco de Belartoj, ornamita per floroj kaj esperantaj kaj diversnaciaj standardoj. La prezidan tribunon okupis d-ro Zamenhof, ĉirkaŭita de la Kongresa Komitato, de la registaranoj kaj de la delegitoj ĉiunaciaj, partoprenantaj en la Kongreso. La prezidanto de la IV-a Kongreso, d-ro Mybs, transdonis la prezidecon al s-ro Pujulà, kiu kiel prezidanto de la V-a malfermis la kunvenon; poste, salutite per tondra aplaŭdo, leviĝis d-ro Zamenhof kaj dankis al la reĝo, al la ministroj kaj al la urbo Barcelono por la afabla gastama akcepto. Oni decidis sendi telegramojn al liaj Moŝtoj la reĝo Alfonso, la infanto Don Carlos kaj al la ministro de l' klereco, kiuj alsendis al la kongreso siajn salutojn. Krom tio la sekretario de Kongresa Komitato, s-ro Chavet, sciigis al la ĉeestantoj, ke tri regnoj, nome: Belgio, Norvegujo kaj la Unuigitaj Ŝtatoj de Norda Ameriko (Usono) estas en la kongreso oficiale reprezentataj.

La urbestro de Barcelono salutis

la kongreson en lingvo kataluna, kaj lian belan paroladon tradukis esperanten la komitatano d-ro Bremon.

Poste sekvis tuta serio da salutaj paroladoj de diversnaciaj kaj diverslandaj reprezentantoj. Parolis: s. Rood—en la nomo de la Unuigitaj Ŝtatoj Nordamerikaj, s. Pinck—de Danujo, Keating—Brazilujo, Edward—Gibraltaro, Lutz—Skotujo, Parker—Irlandujo, von Frenkel—Finlando, Peregordo—Hispanujo, Aquilar—Valencio, Bremon—Katalunujo, Arnold—Germanujo, Marich—Hungarujo, Tellini—Italujo, Grabowski—Polujo, Privat—Svisujo; Mudie—Anglujo, de Court—Francujo, Allende—Basklando, Wermans—Hollando, Ostrowski—Rusujo, Ciklari—Gruzujo, Stamatadis—Grekujo k. t. p.

Ĉar ĝi koncernas nian nacion, ni donas malsupre la mallongan paroladon de l' prezidanto de la Pola Esper. Societo:

„El la malproksima Polujo, el Varsovio—la estonte fiera lulilo de Esperanto,—mi alportas korajn salutojn al la bela ĉefurbo Barcelono, al la suna Hispanujo kaj al ĉiuj nacioj, reprezentataj tie ĉi per milo da siaj plej noblaj filoj.

La nomo de Hispanujo rememorigas al ni, poloj, la pasintajn tempojn, kiam antaŭ cent jaroj la genio de l' milito, Napoleono, per forto de glavo volis kunigi la popolojn sub sia sceptro. Tiam niaj prapatroj mortadis heroan morton sub la muroj de Saragoŝo kaj en la intermontoj de Samosierra.

Hodiaŭ alkondukis nin en la pireneajn landojn la genio de l' paco, kaj ni ĵuris al nia kondukanto, ke ni restos al li same fidelaj, ĝis la lasta spiro, ĝis la fina venko.

Ni vidas jam klare la tagiĝon de la granda ĉiuhoma interfratiĝo sur la fundamento de Esperanto kaj ni iras kuraĝe kun niaj ĉiulandaj samideanoj, kuraĝe antaŭen, por unuigi pace la tutan homaron. Vivu nia Majstro, vivu Esperanto!” (Tondra aplaŭdado).

Post tiuj salutaj paroladoj oni legis la gratulajn telegramojn de diversaj korporacioj, societoj kaj de multaj esperantistoj el ĉiuj landoj kaj terpartoj.

Post duhora interrompo de l' kunsido, post la tagmanĝo, sekvis la daŭrigo de la inaŭguracia soleno—do ree ni aŭdis salutojn de esperantistoj el Dalmacio, Bosnio, Turkujo k. t. p., sekvis la paroladoj de la reprezentanto de la Franca Cambro Industria kaj Komerca pri la aplikoj de la lingvo Esperanto en la komerco; poste s. M. Blaise parolis pri la Esperantista Ĉekbanko, organizita de S-ro Ĉefeĉ; prof. Cart pri Esperanto en lernejoj, s. Allende pri la esperanta gazetaro.

Vespere—ree bela koncerto.

Mardo, 7-an. Jam sufiĉe ni havis da salutoj, paroladoj, ovacioj, solenoj. Ni komencas la laborojn, kunsidojn, interkonsiliĝojn. Do antaŭ ĉio kolektiĝas la membroj de la Lingva Komitato kaj de la Esperanta Akademio. La prezidanto de l' Akademio, s-ro Boirac, la direktoro de la vortara sekcio, s-ro Cart, kaj la direktoro la gramatika sekcio, s-ro Grabowski, prezentas laŭvice al la kunvenintoj la raportojn pri la tutjara fruktorica laboro de niaj ĉefaj institucioj. Sekvas konsultoj pri la estonta agado. Sed ĉio-ĉi estis diskutata en la fermita rondo de la lingvokomitatoj kaj akademianoj, la publiko, la vastaj rondoj de kongresanoj interesiĝis precipe pri aferoj havantaj pli praktikan signifon, pri tio, kio plej klare pruvas la efektivan utilecon de Esperanto en la vivo. Do la kunveno aranĝita de la Universala Esperanto-Asocio estis eble plej multanombra. Ne ekzistas ja afero, rilatanta al la internacia vivo, kiun ne povus helpi la Asocio. Etendiĝante tra la tuta tero, bonege organizita per siaj reprezentantoj, konsuloj, informejoj, la U. E. A. entenas ĉiujn civilizitajn landojn kaj servas al siaj membroj honeste, zorgeme, amike, esperante. Ni do ne miris, ke la kunveno estis multenombra kaj vivo-plena; oni aŭdis volonte kaj atente la raportojn de la estraro, kaj vera surprizo estis por la aŭskultantoj la grandioza parolado de s-ro Edmund Privat, direktoro de l' Esperantista Instituto. Tiajn belformajn, altspiritajn, enhavoriĉajn, ni povas diri tiajn inspiritajn parol-

adojn oni aŭdas ne ofte. El la kunsido ni ĉiuj disiris plenaj de espero, ke la esperantismo penetrados ĉiam pli profunde en la vivon de l' homaro, plenaj de kredo, ke ĝi malpliigos la homajn suferojn, helpos en la laboroj, sed ankaŭ ni estis fieraj kaj kontentaj ke la komencon de tiu-ĉi nova epoko ni jam hodiaŭ povas rigardi.

Poste okazis interkonsiliĝoj de specialistoj: Kiel utiligi la lingvon Esperanto en la apartaj fakoj, kiel ĝin apliki, kiel ĝin disvastigi, kiel ĝin enkonduki en la apartajn metiejojn de homa laborado—pri tio interkonsiliĝis en siaj kunsidoj la kuracistoj, juristoj, apotekistoj, fervojistoj k. t. p., fine la sciencistoj, anoj de la Scienca Asocio — kaj tiel, per laborado, interŝanĝado de ideoj, kontrolado de la jam faritaj laboroj, preparado de planoj kaj programoj por la venonta jaro, la kongresanoj pasigadis la duan kongrestagon, finitan per belega koncerto en la „Schola Orpheonica“ en la palaco de Belartoj. Ni ne forgesu ankaŭ, ke dum tiu ĉi tago oni vizitis grandiozan kontraŭtuberkulan klinikon kaj faris ĉarman ekskurson al Sitges, kie la belega naturo, kiel ankaŭ la riĉaj kolektoj de arto kaj antikvaĵoj meritas atentan rigardadon, kaj kie la kora akcepto de la loĝantaro kaj de la loka urbestro faris sur ĉiujn vizitantojn memorindan impreson.

Merkredo, 8-an. La tagon ree komencas la kunsido de la Lingva Komitato, kaj la daŭrigo de konsiliĝoj inter la fervojistoj; sed mi ne parolos pli vaste pri tio, kvankam, ekzemple, la pli preciza organiziĝo de la esperantistoj-fervojisto, kaj la enkonduko de nia helpa lingvo en la internacian fervojan movadon, donus grandegajn servojn al la vojaĝantoj. Tute specialan kaj tre interesan vidaĵon preparis al ni la hispana sekcio de l' Ruĝa Kruco, demonstrante la aplikadon de Esperanto sur la batalkampo, sur la neŭtrala tereno de helpado al vunditoj, sen konsidero de ilia nacieco kaj lingvo, sen konsidero de aparteneco al malamika armeo. La malĝojaj momentoj de la homa historio, kiam la institucioj de la moderna hu-

maneco devas porti helpon al la viktimoj de la moderna, tiel rafinita barbareco de l' milito, tiuj momentoj plej krizaj, plenaj de teruro kaj tragedieco, kiam homo ne komprenas homon, tiuj momentoj ŝajnas voki per laŭta voĉo, ke la homaro ekpaŝu fine sur la rektan, tiel proksiman, tiel mirinde allogan vojdon de liberiĝo el la katenoj de reciproka surdomuteco—per Esperanto. Do oni montris en la urba parko, kiel oni kunportas la vunditojn en la hospitalojn, kiel oni donas al ili helpon, kiel oni interkompreniĝas kun la malamikaj taĉmentoj de l' Ruĝa Kruco, kiel ĉio plifaciliĝas, plisimpliĝas, kiel oni, dank' al Esperanto, evitas sukcese la fatalajn, nerebonigeblajn malkompreniĝojn en la momento, kiam por malkompreniĝoj la tempo estas malplej ĝusta. En la malagrablan, malserenan vidaĵon de la milita krueleco, mirinde enplektiĝas la fadeno de l' samaritanismo kaj oferemo, kaj ni kun vera kontenteco morala aŭdas en tiuj momentoj la belsonan lingvon Esperanto, kiam ĝi plenumas sian servon de l' amo, por kiu ĝi estis kreita kaj alvokita.

En la grandega, ĉarma, suda parko de Barcelono staras la poeziplena monumento de la kataluna poeto Aribau. Revenulo, idealisto, li antaŭdiris la horon, kiam la homaro tiome eksentos sian unuecon, ke ĝi ne volos kompreni, kiel ĝi povas esti, ke diversaj reprezentantoj de la sama homa speco, vivantaj per la samaj pensoj, per la samaj sentoj, per la samaj laboroj, per la sama vivo—ne povas interkompreniĝi per lingvo, ne superfortante la personan indecon de la malpli forta flanko. Ĉe l' piedo de tiu monumento ni kolektiĝis en hela, serena, varma, narkotanta per florodoroj post-tagmezo de tiu ĉi tago, por esprimi homagion al la spirito de l' profeta poeto; en la pentrindaj, ombraj aleoj de l' parko svarmis la multkolora, tiel diverslingva kaj tiel harmonia, tiel bone interkompreniĝanta esperantistaro kaj la spirito de l' poeto ŝajnis iri de la blanka monumento, ŝajnis penetri la nekonitajn, sed antaŭsentitajn kaj profetitajn aregojn, kiuj demetis ĉe liaj piedoj florkronojn, la

velkantajn simbolojn de dankema memoro, kiuj kovris per ili la metalan tabuleton, per kiu la V-a Kongreso, fiksante ĝin al la monumento, kunigis sian nomon kun la nomo de la nekonata por ni, granda poeto de Katalunujo.

Sed la plej interesa, kulminacia momento de l' tago devis esti la atenditaj de ĉiuj senpacience „Floraj ludoj“. La festo de la kataluna poezio, kvazaŭ ia elio de la poeziaj festoj de la antikva Grekujo, devis esti hodiaŭ la literatura festo de la lingvo Esperanto. Vere lukse estis ornamita la grandega salono de l' Borso, kaj kiam apud la prezida tablo sidiĝis D-ro Zamenhof, la urbestro de Barcelono, la provincaj deputitoj, la reprezentantoj de l' estraro en paradaj uniformoj, la urbaj konsilianoj kaj la eminentaj esperantistoj, tiam la ĉambrego pleniĝis per la publiko, ŝajne tiel diversa, kaj tamen tiel homogene laŭ spirito de amikeco kaj unanimeco. La urbestro de Barcelono malfermis la kunvenon per paroladeto en lingvo Esperanto. Li, kiu kutime malfermadis la arenon de la poeziaj nuktoj en Katalunujo, nun kvazaŭ alvokis nin esperantistojn, ke ni, komprenante la esperantismon kiel bonon, ankaŭ ne forgesu la belajon, la aroman floron de l' spirito, la poezion. Post la bela kaj poezia alparolo de s-ro C. Bourlet, la organizanto kaj ĝenerala prezidanto de la „Floraj Ludoj“, parolis la prezidanto de la poezia juĝantaro, s-ro A. Grabowski: Kelkaj esperantistoj ne kredas, ĉu la poezio estas ebla en Esperanto kaj eĉ ne vidas ĝian bezonon. Vere, la ekonomio de formoj, kiu faras la lingvon tiel facila, kaŭzas kelkan motonion; oni do bezonas des pli delikatan senton de l' poezio, des pli profundan penetron de ĝia ŝajne nekaptebla interna enhavo, por ke oni, en la ŝajne tiel simpla kaj tiel subtila formo de Esperanto, retrovu la diversecon: la malgajecon, la patoson, la melankolion, la molan harmonion kaj la reliefan esprimcon, kaj ludu sur la unu kordo la tutan senfinan gamon de la sentaj tonoj.

La Amo—konstanta temo de la katalunaj konkursoj, estis ankaŭ objekto

de nia unua konkurso poezia, flanke de multaj aliaj konkursoj pri Fideleco, Patrujo, Homaro k. t. p. La premion en la unua konkurso ricevis—virino; do ŝin oni proklamis la reĝino de l' festo. Ce l' sonoj de l' orkestro kaj tondraj aplaŭdoj, sinjorino prof. Maria Hankel el Drezdeno, apogante sin sur la brako de s-ro rektoro Boirac, eniris en la salanon kaj sidiĝis sur sia trono. S-ro profesoro Bourlet, malfermante la kovertojn, legis laŭvice la nomojn de venkintoj en kelkdeko da konkursoj, anoncitaj de diversaj societoj, ĵurnaloj kaj apartaj personoj (inter aliaj la gereĝa hispana paro difinis monan premion por la plej bona monografio pri hispana pentristo). Laŭ kataluna kutimo, la feliĉaj laŭreatoj, duone-genufleksante, akceptis el la inanoj de sia Reĝino la konkiritajn premiojn: diversajn artoverketojn, medalojn, lukse binditajn ĉefverkojn de la esperantista literaturo, albumojn, eĉ rulonojn da oro. Tiel iris longa serio da premiitoj, por homagie saluti la respektindan reĝinon de la „Floraj ludoj“ kaj reveni fiere inter aplaŭdoj kun sia trofeo. En la nomo de la forestanta prezidanto de la juĝantaro por prozaj verkoj, d-ro K. Bein, oni legis la senditan de li gajan kaj spritan paroladon al la reĝino. La aŭskultantaro tondre aplaŭdis la lastajn vortojn de tiu ĉi bela alparolo, kiu enhavis tre valorajn rimarkojn pri la perfektiganta stilo esperanta (ne trouzu sufiksojn!)—Post la disdono de la premioj al la feliĉaj poetoj kaj prozverkistoj, la urbestro fermis la kunvenon per alparolo en lingvo Esperanto. Ni disiris kontentaj kaj konvinkitaj, ke jam vastaj esperantistaj rondoj komencas iĝi kapablaj por ĝui eĉ estetikajn impresojn per Esperanto, kaj ke la lingvo mem malfermis al si jam la vojon de la speciala subtiliĝo kaj nobleco, kiujn al ĉiu lingvo donas la formo poezia.

Vespere ni vizitis la Teatron del Bosque, kiu estis belege ornamita per esperantaj standardoj kaj steloj. Oni ludis por nia honoro laŭvice: la lirikan dramon de Richard Wagner „Lohengrin“, la ĉarman baletan „Parizaj stu-

dentoj“ kaj belegan apoteozon de Esperanto, finitan per nova esperanta saluta ĥorkanto.

La riĉaj dekoracioj kaj kostumoj, la bonega ludo de la artistoj, la belsonaj voĉoj de la solistoj, la harmonia agordiĝo de la ĥoroj, ravis eĉ plej postulemajn rigardantojn, kaj la fama tenoristo s-ro Rayer, kantanta la rakonton pri la sankta Gral en lingvo Esperanto, elvokis tian tondron da aplaŭdoj, ke li estis devigita ripeti la tutan belegan legendon. La triumfo de Esperanto en la granda opero estis plena. Esperanto egaligis en kantado per sia belsoneco al la lingvo itala, kaj eble ĝin superas per sia esprima forto kaj klareco. La tiel riĉa programo de l' spektaklo elĉerpiĝis tre malfrue, ĉar estis jam duono de la tria horo matene, kiam la publiko komencis disiradi. Ŝajnas, ke la barcelonanoj tute ne iras dormi, ĉar eĉ je tiu ĉi horo la movado en la stratoj ne silentiĝis.

Ĵaŭdo, 9-an. Matene je la 9-a, en la Universitato, estis ree kunsido de la Lingva Komitato; poste je la 10-a komenciĝis la dua ĝenerala kunveno de la kongresanoj en la granda Universitata aŭlo, nomata Paraninfo. En la tagordo ni havis interalie la diskuton pri pli preciza organizo de la tutmonda esperantistaro. Laŭ la propono de l' sekretario de l' Kongresa Komitato, s-ro Chavet, ĉiu grupo esperantista, kalkulanta 1000 membrojn, devus elekti unu delegiton por la centra estraro, kiu havus la rajton reprezenti la esperantismon ekstere, antaŭ la registaroj kaj publikaj institucioj, kaj samtempe, per kotizoj prenataj el la societoj naciesperantaj, povus liveri al niaj centraj institucioj, la Akademio, Lingva Komitato kaj konstanta Kongresa Komitato, la necesajn monrimedojn, ĉerpitajn ĝis nun el la privata oferemo. La diskutado pri tiu ĉi temo estis tre vigla; partoprenis en ĝi s-roj Chavet, Privat, Decourt, Robin, Douglas, Mann, Mybs, Bordres, Blaise, Duvant kaj aliaj. La opinioj estis diferencaj. Nur pri la dua punkto de l' propono, pri la kreo de Administra Komitato, kiu liverus al niaj institucioj la

monon, regis unuanima konsento. Oni do decidis, laŭ propono de s-ro Privat, prilabori skriban projekton kaj prezenti ĝin al la sekvonta ĝenerala kunveno por la konfirmo.

Post tagmezo je la tria horo ni faris ekskurson al la monto Tibidabo. Nia brava junularo atingis la supron per propraj fortoj, sed la plimulto de niaj samideanoj preferis uzi la servojn de dentrada vagonareto, kiu nin transportadis laŭparte. Sur la supro de l' monto, el la belega teraso, atendis nin mirinda vidaĵo. La tuta apudmara Barcelono kuŝis malproksime sub ni, ĝiaj grandegaj konstruaĵoj fariĝis kvazaŭ dometoj-ludiloj de infanoj, kaj la homaj formikoj estis videblaj nur por tre akraj aŭ lorn-armitaj okuloj. Satiginte la vidsenton per belegaj vidaĵoj, ni antaŭvespermanĝis ĉe la sonoj de la popola kataluna muziko en la kafejo de Tibidabo. Niaj katalunaj kunuloj, aŭdante la sonojn de sia nacia muziko, ne restis trankvile sur siaj lokoj, sed formante parojn kun siaj ĉarmaj nigro-okulaj samlandaninoj, komencis gaje danci kaj etendis antaŭ ni sian amatan, tre originalan „Rondon“.

La dancantoj kun mirinda lerteco plenumadis diversajn paŝojn, saltojn kaj turnojn, do ili ricevis de ni bruajn aplaŭdojn por siaj belaj, naciaj rondodancoj. Sed estas jam tempo reveni hejmen, ĉar la suno kliniĝas al subiro, orkolore pentrante la terason, la monton, la tutan ĉirkaŭaĵon kaj la nelacigeblan, ĉiam ankoraŭ dancantan Rondon.

En Barcelono atendis nin vespere nova spektaklo kaj nova kortuŝo. La artistoj de la urba teatro Romea ludis esperante la belan dramon de la kataluna poeto kaj teatra reĝisoro Adriano Gual, s. t. „Mistero de l' Doloro“ en traduko de s-ro Pujulà. La talentaj aktoroj tiel bonege elstudis siajn rolojn, ludis tiel fervore, la dialogoj fluis tiel torente, kvazaŭ la artistoj prezentus la dramon je l' deka fojo en sia lingvo gepatra. Oni do ne miru, ke kiam la kurteno falis lasifoje, la aplaŭdoj kaj ovacioj estis senfinaj! Densa pluvo da floroj faladis sur la scenejon kaj ŝajnis momente, ke ĝi ne ekhaltos antaŭ ol

ĝi tute kovros la artistojn, la aŭtoron kaj la tradukinton. Mi ne memoras similajn ovaciojn, kaj ilin kronis la belaj kaj multekostaj memorigaj donacoj, kiujn la Kongresa Komitato en la nomo de D-ro Zamenhof, transdonis al la du ĉefaj heroinoj de l' kortuŝanta dramo.

Vendredo, 10-an. Matene la esperantistoj ree rapidas al la Universitato, kie, disigante en grupojn, en apartaj prelegaj ĉambroj ili kolektiĝas por la specialaj interkonsultoj. Tiel do laboras kaj interkonsiliĝas: La Ligo de Maristoj, la Unio Katolika, la Scienca Asocio, la Juristoj, la Lingva Komitato, la Fervojistoj, la Kuracistoj, la Universalista Esperantista Asocio. Ne eble estas doni tie-ĉi la raportojn pri ĉiuj kunvenoj, ĉar tio trolongigus la nunan prikskribon. La interesitoj trovas ilin cetero en siaj specialaj ĵurnaloj priskribitajn pli precize, ol ni povus tion fari en nia resuma raporto. Ni nur konstatas, ke ĉie oni laboris konsente kaj fervore por akceli kaj plifruigi la finan triumfon de Esperanto en ĉiuj fakoj de la internacia vivo. La komun'kitaj rezultoj (ekzemple la ekzistanta nur duonjaron, dank' al la klopodoj de d-ro Robin el Varsovio bonege organizita Tutmonda Esperantista Kuracista Asocio „Teko“ kalkulas jam 1000 membrojn) estas potenca impulso al plua energia laboro.

Post la tagmezo multaj el ni iris en la grandan urban Parkon, kie estis la vetkuroj de motociklistoj kaj biciklistoj, aranĝitaj de la Club Deportivo je honoro de la V-a Kongreso. Sur la tribuno sidiĝis D-ro Zamenhof kun edzino, gesinjoroj Pujulà y Vales kaj multaj Esperantistoj. La feliĉaj venkintoj ricevis ovaciojn kaj monajn rekompencojn, kaj la premion de la ĵurnalo „Los Deportes“, oran artiste cizelitan pokalon kun surskribo „Esperanto“, ricevis dum tondraj aplaŭdoj, el la manoj de D-ro Zamenhof, la juna motociklisto s-ro Magdalena.

Vespere en la palaco de Belartoj, kiel kutime antaŭ la fino de l' Kongreso, okazis granda Balo Internacia. La centra navo de l' palaco estas bele de-

koraciita kaj helege iluminita. Je la naŭa vespere komencas kolektiĝi la kongresanoj; multaj aperas en naciaj kostumoj de sia lando, kio prezentas vidaĵon pentrandan kaj unikan laŭ sia speco. Ĉar ni ne estas en kutima balo kostuma, sed ni vidas tie-ĉi efektivan skoton, tie rumaninon, tie turkon, tie du irlandanojn, tie svisinon, tie rusinon, tie bavaron, tie la profesoron de Sorbono en sia karakteriza togo, tie du neapolanojn k. t. p. La prezidanto de la V-a Kongreso, s-ro Pujulà aperis en sia nacia vestaĵo de Ampurdano. La D-ron Zamenhof kun edzino enkondukis solene, dum kutima en tiaj okazoj senĉesa aplaŭdado la generalo Sebert, flanke de plej eminentaj barcelonaj burĝoj: s-roj Fuster, Rovira, Morales, Gonzales, Prats, Puig d' Asper kaj aliaj.

La urba orkestro, sub direktado de l' majstro Sadorni, plenumis belajn fantaziojn el Tannhaeuser, Carmen kaj la himnon Espero; poste la Esbart Català de Dançaires, direktata de s-ro Rafael Tudo Duran, konigis al la rigardantoj tutan serion da pentrandaj dancoj katalunaj, kaj ricevis tondrajn aplaŭdojn. Poste laŭ sonoj de la militista orkestro komenciĝis la societaj dancoj de la kongresanoj kaj belaj kongresaninoj kiuj amuzis sin tiel bone, ke nur post la tria horo matene ni revenadis hejmen. Sur la fremdan rigardantaron, plenigantan la galeriojn, la sukcesplena balo internacia faris grandegan impreson kaj vekis en ĝi seriozajn konsiderojn pri la nova lingvo, kiu tiel fratigas la naciojn.

Sabato 11-an de Septemaro. La lasta tago de l' Kongreso. Do ankoraŭ unufojon matene okazas kunsidoj de la Scienca Asocio, de Fervojistoj, Vegetaranoj, Publicistoj, Liberpensuloj, Katolikoj, Stenografoj, Instruistoj, Regnaj Oficistoj k. t. p.

Post-tagmeze fermo de la V-a Kongreso en la Palaco de Belartoj: Je la 4-a, s-ro Pujulà malfermas la kunsidon kaj donas la voĉon al la ĝenerala sekretario s-ro Chavet, kiu legas la protokolon el la antaŭirantaj kunsidoj, unuanime akceptitan. S-ro Chavet

legas poste la priparolitan en la lasta kunsido projekton, kiun, post la paroladoj de s-roj Cart, Mudie, oni ankaŭ unuanime akceptas. Poste parolas d-ro Dor el Lyon, Jean Keating (kiu sciigas, ke la VI Kuracista Kongreso en Rio Janeiro akceptis Esperanton, kiel lingvon oficialan), s-ro Rudnicki (invitas al la VIII-a universala Kongreso en Krakovo), s-ro Allende el Bilbao, d-ro Bremon, s-ino Rebours, s-ro Bourlet (adiaŭdira parolado), s-ro Pujulà (dankas en la nomo de l' Komitato barcelona), ĝis fine d-ro Zamenhof fermaĝ la V-an Kongreson per la vortoj: Ĝis revido en la venonta Kongreso.

El la akceptitaj decidoj de tiu-ĉi lasta ĝenerala kunsido ni donas tie-ĉi la plej gravajn:

1) La V-a Kongreso de Esperanto esprimas la deziron, ke la diverslandaj societoj por disvastigado de Esperanto kreu per proporcia voĉdonado, Internacian Komitaton, kiu zorgos pri la financaj aferoj de niaj oficialaj institucioj (Lingva Komitato, Akademio kaj konstanta Komitato por la Kongresoj).

Por tlu ĉi Komitato elektos po unu membro ĉiu milo da anoj de naci-aj propagandaj societoj.

2) La Kongreso plene aprobas la raportojn kaj decidojn de la Lingva Komitato kaj Esperantista Akademio.

3) La Kongreso decidas, ke la VI-a Kongreso okazu en Washington, konforme al la decido de la Nordamerika Asocio, kaj la VII-a en Antverpeno, laŭ deziro de la Belga Ligo.

Vespere en la Palaco de Belartoj estis granda adiaŭdira festono, per kiu la urbo Barcelono honoris la kongresanojn. La urbestro, ĉirkaŭita de urbaj konsilanoj, d-ro Zamenhof, kongresaj komitatanoj kaj eminentaj Esperantistoj okupas la lokojn sur la estrado. La ĉambrego estas tute plenigita. Aŭdiĝas la lastaj adiaŭdiraj vortoj kaj bondeziroj, akompanataj per tintado de ka-

likoj. Lastafoje eksonis el mil brustoj nia himno „Espero“. Morgaŭ unuj el ni ekrapidos al siaj malproksimaj hejmoj, aliaj partoprenos ankoraŭ kun la Majstro en ekskurso tra Hispanujo, al Valencio, al balearaj insuloj, kie la gastojn atendas novaj salutoj, akceptoj kaj festenoj.

Ni demandas nun: Kia esis la speciala trajto de la V-a Kongreso? La ĝustan respondon donas al ni la akademiano s. John Ellis en sia bonega karakterizo de la kvin kongresoj:

„En Bulonjo, la spontanea entuziasmo, ŝaŭmanta kiel ĉampan-vino, vigligis nin; en Genevo, la disvolviĝo de fakaj kunvenetoj montris al ni novan kapablecon en Esperanto; en Kemбриĝo, la ordema organizo de la tuta afero mirigis nin; en Drezeno la artplena teatraĵo kaj la bonegaj kocertoj rivelis freŝan ĉarmon de la Filino de la Feinoj. Mirinda efikeco de Esperanto! ĉe ĉiu Kongreso ni pensis, ke la sekvonta kongreso ne povos superi la jus okazintan; ĉe ĉiu kongreso ni trovis, ke ni estis falsaj profetoj. Kiamaniere do la Barcelona superas la aliajn kongresojn? Ni konas jam la ĉarmojn de la Kvina, kaj mi ne ŝanceliĝas por diri, ke en Barcelono denove troviĝis la „nova sento“, kiu neniam malnoviĝas, la nova libereco, kiun Esperanto donas al siaj fideluloj, la glora freŝeco de ekkomencanta epoko, en kiu la homaro plilarĝigos siajn kapablojn, la brila tagiĝo, kiu promesas la efektivigon de la revoj de l' esperantoj.

„Ĉu vi esperas?“ estis la signalo de la malnovaj Esperantistoj. „Jes, ni esperas!“ estis la respondo. Kaj en Barcelono? Ni ne nur esperas; ni vidas la realiĝon de nia espero kaj ni antaŭvidas la pli vastajn realiĝojn, kiuj nun kuŝas en la sino de la morgaŭa tago de l' homaro“.

A. Grabowski.

Kongres i wystawa w Częstochowie.

Czas wczesnej jesieni, zwykle u nas ciepłej i pogodnej, koniec wakacji letnich kiedy każdy, po wypoczynku, tem raźniej bierze się na nowo do pracy, a przytem czas dawno u nas nie byleż wystawy przemysłowo-rolniczej krajowej w Częstochowie—wszystko, zda się, przepowiadało, że pierwszy zjazd esperantystów polskich, zamierzony na 18, 19 i 20 września w tem mieście, stanowić będzie niezapomnianą kartę w ruchu esperantycznym u nas. Komitet organizacyjny zabrał się do pracy, składki zaczęły napływać, zainteresowanie rosło—gdy, najnie spodziewanej zjazd został zabroniony przez władze, wszelka organizacja zakazana. A więc—komitet rozwiązał się—składki pozwracano, i tylko udało się grupie Częstochowskiej uzyskać pozwolenie na urządzenie zebrania w lokalu Towarzystwa.

Któż nie zna u nas starej Częstochowy? Któż nie szedł na te starożytne obronne wały klasztoru, pod rozległe przepysze sklepienia, wsłuchiwać się w ciche echa przeszłości? Czyż można było nie odwiedzić Częstochowy w tym roku wystawy, aby przejrzeć całokształt naszej tak trudnej pracy kulturalnej i tak wiele nauczyć się?

Osiemnastego września wyjechałem z Warszawy do Częstochowy. Wiedziałem, że nie spotkam tam ani prezesa p. Ant. Grabowskiego, który nie powrócił był jeszcze z Barcelony, ani redaktora D-ra Leona Zamenhofa, który musiał pozostać w Warszawie dla jakiejś nie cierpiącej zwłoki operacji; ani wiceprezesa Leo Belmonta, który z porady lekarskiej, musi przebywać zagranicą, ani p. A. Zarzewskiego, któremu sprawy T-wa literackiego oraz Towarzystwa Pracy Społecznej nie pozwalają na wyjazdy, ani wreszcie D-ra Kazimierza Beina (Kabe), który w Esperancie pracuje tylko literacko. Zresztą, cóż dziwnego! czyż można żądać od ludzi, którzy już w życiu najeździli się tyle po różnych zjazdach espe-

ranckich, aby odbywali dość długą i uciążliwą podróż do Częstochowy, dla przyjęcia udziału w zebraniu grupy Częstochowskiej? Inna to rzecz oficjalny, organizowany zjazd, kongres: tamby trzeba było być bezwzględnie.

Już na stacji spotkałem grupkę esperantystów, od których dowiedziałem się, że bawi w Częstochowie około 60 przyjezdnych esperantystów, że jednak brak planu, programu, organizacji, biura zjazdu (było to bowiem zabronione) stoi na przeszkodzie osiągnięciu poważniejszej korzyści z owego zgromadzenia się. I nie tylko korzyści, ale nawet—przyjemności, zabawy. Czy to koncert, czy zebranie towarzyskie, czy przedstawienie amatorskie, czy wspólna wycieczka—jak to właśnie było w nieurzeczywistnionym programie zjazdu—ożywiłyby i zbliżyły wszystkich; nie było to jednak dozwolonem.

Dajmy jednak spokój temu, co miało się stać, a nie stało się, zadowolnijmy się tem, co było. Przed południem w wielkiej cukierni Jackowskiego, zna lażem grupę esperantystów, którzy, ze brali się byli, aby wspólnie zwiedzić kościół i klasztor Jasnogórski—jeszcze go bowiem nie znali. Bibliotekarz Esper. T-wa Częstochowskiego p. Z. Lesiński, uprzejmie podjął się być nam przewodnikiem, i oto wkrótce grupka nasza utonęła w morzu dziesiątków tysięcy pielgrzymów, z trudem torując sobie drogę w przejściach, korytarzach, salach starożytnego gmachu, w nawach i na balkonach kościoła; trudno jednak powiedzieć, co bardziej zajmowało nas: czy to, co oczy widziały, czy myśli i refleksje, jakie musiały się nasuwać w tym powolnym i trudnym pochodzie przez tłum. Nie myślałem już o tem, że to tłum pielgrzymów, pątników Jasnogórskich; zdawało mi się, że to wielki, rozkołysany tłum ludzkości, na falach której łódka nasza wydaje się jeszcze wątlą i znikomą, zdawało mi się, że to obcy, obojętny

tłum, przez który z trudem, z wysiłkiem jeszcze przeciskać się muszą ci nieliczni, zielonemi gwiazdkami poznaczeni.

Swobodnie odetchnęliśmy na świeżem powietrzu. Ta wspólna wędrówka przez te masy ludzkie zbliżyła nas jakoby i zwarła. Choć znajomi od paru godzin dopiero, silniej już uczuwalimy swoją jedność i przyrzekliśmy sobie wzajemnie, że na godzinę czwartą stawimy się wszyscy w lokalu Towarzystwa Częstochowskiego. Pozostawało jeszcze kilka godzin czasu do osobistej dyspozycji każdego; poszliśmy przeto na wystawę.

Niedaleko świetnego pawilonu sztuki, stał nasz kwadratowy, zielonkawy pawilon esperancki. Prosty był, lecz zarazem szczególny — czynił wrażenie jakiejś starej, murowanej kaplicy przydrożnej, ciężko w ziemię wrosłej, osiadłej. Nie pomijano go; setki tysięcy ludzi przedelfowały przed interesującymi zbiorami pism esperanckich całego szerokiego świata i podręczników przenajrozmaitszych od angielskich aż do tureckich, japońskich, arabskich; przed zbiorami fotografii z naszych kongresów międzynarodowych, przed licznymi okazami literatury esperanckiej i mnóstwem innych rzeczy, przed przepięknymi portretami fotograficznymi naszych wybitnych esperantystów, artystycznie przez panią Jadwigę Kępińską wykonanymi; przed galanteryjnymi z symbolami esperanckimi wyrobami w drzewie, wykonanymi przez zakład rzeźbiarski „L'Ornam” w Bolesławiu itd. A wszystko to demonstrował i objaśniał nigdy niestrudzony, zawsze pełen oddania sprawie, jeden z najpierwszych i najzasłużeńszych i bezwątpienia najwytrwalszy u nas pracownik esperancki, były Bibliotekarz J. I. Kraszewskiego, p. Aleks. Bolesł. Brzostowski. Przez cały czas trwania wystawy nie schodził on ze stanowiska; od rana do wieczora propagował, zachęcał, sprzedawał doskonale 2-kopiejkowe arkusze propagacyjne Jana Günthera i „Klucze” tegoż autora. Brzostowski też urządzał pawilon wewnątrz, jego to głównie i D-ra Leona Zamenhofa eksponaty oglądaliśmy. Choćby więc zjazdu zupełnie nie było, lub choćby zupełnie się nawet nie u-

dał, to już samo urządzenie na tak popularnej wystawie pawilonu tego rodzaju (zasługa przedewszystkiem wiceprezesa Tow. Warszawskiego, pułkownika Jana Günthera, oraz inżyniera p. Leona Mońkowskiego, prezesa Tow. w Częstochowie) stanowi tak potężny środek propagandy, że wobec tych korzyści nikną inne zawody. A dla nas, przyjezdnych, stanowi pawilon esperancki jakiś punkt oparcia; biura ani lokalu zjazdu nie mieliśmy, więc tam spotykaliśmy się, tam porozumiewali, umawiali, zaznajamiali i tam na pożegnanie schodzili.

Zbliżała się już godzina 4-a—trzeba było iść na zebranie. I poczęto wahać się i wątpić. Czy warto dla zebrania nieprzygotowanego, zebrania bez pełnomocnictw, bez należytego waloru—czy warto dla takiego sobie prywatnego zebrania, jakich każdy z nas ma dosyć w swoim własnym T-wie, — czy warto opuścić wielki koncert zjednoczonych chórów? Obowiązek chciałoby się spełnić, ale stanęła mu na drodze przyjemność i tylko wymowie pana Kausa, z Kalisza, większość nas zawdzięczała wytrwanie w obowiązku. Udaliśmy się więc do lokalu Towarzystwa, mniej gorliwych pozostawiwszy na wystawie.

Najciekawszy i najważniejszy to był moment naszej wycieczki częstochowskiej—owo zebranie. Pomimo najniepomyślniejszych warunków, pomimo że wszyscy członkowie Towarzystwa Częstochowskiego, oprócz prezesa pana Mońkowskiego oraz bibliotekarza pana Lesińskiego, bawili, jak wnosić należało z ich nieobecności, po za Częstochową, pomimo wszystko—salon Towarzystwa Lekarskiego prawie, że się wypełnił. Spotkać można było ludzi z różnych stron, zewsząd, gdzie tylko ruch esperancki głębsze zapuścił korzenie, a więc z Łodzi, z Kuluszek, Kalisza, Piotrkowa, Sosnowic, Kielc, Wilna, i t. d. Oto wiceprezes pułkownik Günther, którego ofiarności zawdzięczamy wszystkie nasze wydawnictwa polsko-esperanckie; oto prezes Tow. Sosnowieckiego pan Kozłowski z małżonką, delegat „Związku Esperanckiego powszechnego“

w Genewie, esperantysta od lat 11; oto wielce zasłużony esperantysta łódzki, p. Fr. Ender; oto czcigodny prof. A. Lipski, również z Łodzi; oto D-r. M. Steckiewicz z Kielc, p. M. Czerwiński z Warszawy, i wielu, wielu innych już zasłużonych i takich, którzy niewątpliwie kiedyś policzeni będą między zasłużonych.

Zagaił zebranie prezes inżynier Mońkowski krótką lecz sympatyczną mową powitalną, prosząc o przewodniczenie zebraniu kolejno—prof. Lipskiego, prezesa Endera, pułkownika Günthera, prezesa Kozłowskiego, lecz nikt z nich nie chciał przyjąć na się trudu prowadzenia zebrania, aż wreszcie przyjął go sekretarz Towarzystwa Kaliskiego p. Kaus, powołując na sekretarza zebrania p. M. Czerwińskiego z Warszawy. Wypłynęło przedewszystkiem pytanie, czy nasz quasi-zjazd udał się, czy nie; z jednej strony razila nas nieobecność naszych przodowników warszawskich — i z tej strony zjazd nie udał się; z drugiej zaś strony obecność esperantystów z całego kraju dowodziła, że niema prawie załątka esperanckiego, któryby tutaj nie dał znaku życia o sobie przez jednego lub paru członków. Choć nie należycie liczne, za to mieliśmy zebranie doborowe: obrady toczyły się w języku esperanckim płynnie, poprawnie i swobodnie, i jak wyraził się prezes p. Mońkowski, tego jednego faktu wystarcza, aby uwierzyć w poważne traktowanie sprawy Esperanta w kraju naszym. Następnym punktem programu, kwestja ożywienia ruchu esperanckiego u nas, wywołała ożywioną wymianę zdań co do środków propagandy, z których jednak zawsze osobisty entuzjazm oddzielnych esperantystów i umiejętność udzielania go koło swych osobistych znajomych odgrywa w naszych warunkach wciąż jeszcze najważniejszą rolę. Żadna odezwa, żaden arkusz propagacyjny, żadna broszurka nie odegra wpływu tak decydującego, jak żywy przykład, żywe słowo przekonania i prawie każdy z nas zawdzięcza swoje przyłączenie się do zielono-gwiazdowego znaku czyjejs osobistej i bezpośrednio interwencji. Dobrze zaś środki propagandy, *to* oręż jedyny, w który uzbroić trzeba dobrych

propagatorów. Zwracano następnie uwagę na to, że główne zadania propagandy, to nie tylko stwarzanie nowych esperantystów w ścisłym słowa znaczeniu, ale także odpowiednie urabianie opinii publicznej; skonstatowano radykalną u nas zmianę w tym kierunku. Płynna, wyrazista, swobodna i ujmująca wymowa przewodniczącego stanowiła oś całej dyskusji; wysuwała coraz to nowe, ważne i interesujące tematy, związane z rozwojem ruchu naszego i z działalnością naszych Towarzystw; atmosfera zebrania poczęła się rozgrzewać i zebranie ludzi obcych już poczęło przeobrażać się w przyjacielskie zgromadzenie znajomych, gdy niespodziewanie wypłynęła kwestja, która okazała się drażliwą i wywołała spory ożywione: był to projekt większego, że tak powiem, umiędzynarodowienia naszych Towarzystw, do czego pierwszym krokiem miała być zamiana nazwy „Pola Societo” na „Pollanda Societo”. Wniosek wywołał opozycję gorącą; dyskusję przerwała dopiero interwencja prezesa Mońkowskiego, który nie chciał, aby pierwsze zebranie esperantystów polskich zakończyło się nieporozumieniem. Porzucono więc temat niewłaściwy i rozpoczęła się nieoficjalna już, przyjacielska gawęda o różnych sprawach: o stanie ruchu w rozmaitych miastach; o kongresie międzynarodowym Esperanckim w Barcelonie, i o jednej z najpilniejszych potrzeb naszych: solidarnem przez wszystkich poparciem naszego organu. Ponieważ postanowiono wydać w tej kwestji osobną odezwę, która rozesłana będzie do wszystkich esperantystów polskich, przeto w szczególności tego tematu wchodzić nie będziemy.

Już wieczór zapadł, elektryczność rzęsiście zajaśniała w salonie, już należało rozchodzić się, aby nie nadużywać gościnności grupy Częstochowskiej, a ciągle jeszcze zamieniano podpisy, karty, bilety, fotografie, wpisywano się na kartę pamiątkową gościnnego Towarzystwa, wreszcie piękny śpiew wzniosłego hymnu „La Espero” i innych pieśni esperanckich ciepłem tchnieniem swoim przejął wszystkich nas obecnych

i juĝz zdawaĝo siĝ nam, ĝe jednak zna-leĝliĝmy w naszym zebraniu to, co nam potrzebne bylo: i wskazania praktyczne i ogólniejsze ujęcie naszych zadań,

i wreszcie tchnienie jedności i entuzja-zmu.

St. A. Dobrzański.

Kongreso kaj Ekspozicio en Ĉenstohova.

Frua kaj belvetera aŭtuno, fino de somera libertempo, kiam ĉiu, post ripozo pli energie komencas labori kaj krom tio la agrikultura—industria ekspozicio en Ĉenstohova — ĉio aŭguris, ke la unua kongreso de polaj esperantistoj fiksita je 18—19—20 de Septembro fariĝos ne forgesbla fakto en la historio de la pola esperantista movado. La organiza Komitato komencis labori, kotizoj enfluadis, intereso kreskis kaj jen—la kongreso estis malpermesita de la registaro. Do la Komitato ĉesis sian agadon kaj Ĉenstohova grupo nur sukcesis ricevi permeson por aranĝo de kunveno en la loĝejo de la Societo.

Kiu el ni ne konas antikvan, historian Ĉenstohovon, kiu ne supreniris tiujn antikvajn murojn, kiu ne estis sub grandiozaj arkajoj, kiu ne meditis tie, aŭskultante mallaŭtajn elĵojn de l' sinteco.

Ĉu oni povus ne viziti Ĉenstohovon en ĉi-tiu jaro de l' ekspozicio por ekkoni kaj pririgardi la rezultaton de nia tiel malfacila kultura laboro — kaj tiel multe profiti de tio.

La 18 de Sept. mi forveturis el Varsovio—Ĉenstohovon, sciante, ke mi renkontos tie nek S-ron A. Grabowski, kiu ankoraŭ ne revenis el Barcelono, nek la redaktoron S-ron d-ron Leono Zamenhof, kiu devis resti en Varsovio pro ia senprokrasta medicina-operacio, nek vic-prezidanton S-ron Leo Belmont, kiu estis devigita forveturi eksterlanden, nek S-ron A. Zakrzewski, al kiu laboro en la Literatura rondo kaj Societo de Socia Laboro malpermesis forveturi, nek D-ron K. Bein (Kabe), kiu por Esperanto laboras nur literature.

Iam en la stacidomo mi renkontis grupeton da esperantistoj, de kiuj mi eksciis, ke Ĉenstohovon alveturis ĉirkaŭ 60 esperantistoj, sed ke tamen manko de plano, programo kaj organizo de kongreso malhelpas atingi sukceson pli fruktodonan, kaj ne nur profiton sed ankaŭ plezuron, amuzadon. Ĉu koncerto, ĉu societa kunveno, ĉu teatra amatora spektaklo, ĉu kuna ekskurso — kion antaŭdiris la nerealigita programo — ĉio plivigliĝus kaj kunligus ĉiujn, sed, ĉio estis malpermesita.

Sed ni lasu tion kio estis esperita sed ne realigita kaj kontentiĝu je tio, kio okazis.

Antaŭ la tagmezo en la granda konditorejo de Jackovski mi trovis grupon da esperantistoj, kiuj kunvenis por are viziti la monaĥejon Jasna-Góra.

La bibliotekisto de la Ĉenst. Soc. S-ro Z. Lesiński afable prenis taskon de gvidisto, kaj jen baldaŭ nia grupeto kunfluigis kun maro da dekmiloj da pilgrimoj, kun peno farante vojon en trairejoj, koridoroj, ĉambregoj de l' antikva templo. Malfacile estas scii, kio pli interesis nin ĉu vidadoj, ĉu pensoj kaj refleksoj, kiaj devis aperi dum tia malrapida kaj malfacila irado tra popolomaso.

Ŝajnis al mi, ke ĝi estis granda ondanta homamaso, sur kies ondoj nia eta boato ŝajnas ankoraŭ senforta simila al nuksa ŝelo, ŝajnis al mi, ke ĝi estus fremda, indiferenta amaso tra kia ankoraŭ pene serĉis vojon tiuj nemultaj per verdaj steloj distingitaj.

Mi plenbruste respiris sur freŝa aero. Tiu kuna migrado tiu homamaso pli proksimigis nin kaj kvazaŭ kunligis.

Kvankam konataj nur de kelkaj noroj ni pli forte jam sentis nian unuecon kaj promesis al ni, ke je la kvara horo ni interrenkontiĝos en la loĝejo de la Societo. Restis ankoraŭ kelke da horoj por persona dispono — do ni iris ekspozicion.

Proksime de belega pavilono de arto, staris nia kvadratoforma esperanta paviloneto. Simpla ĝi estis, sed samtempe ne ordinara — ĝi faris impreson de ia malnova, masonita ĉevoja kapeleto.

Oni ne preferpasadis ĝin; centmiloj da homoj preteriradis antaŭ interesaj kolektoj de tutmondaj esperantaj gazetoj, kolektoj de plejdiversaj lernolibroj de anglaj ĝis turkaj, japanaj, arabaj, antaŭ aro da fotografiaĵoj el internaciaj kongresoj de Esperanto, antaŭ literaturaj verkoj, signoj, programoj kaj multego da aliaj objektoj, antaŭ belegaj fotografiaj portretoj de niaj konataj aŭ eminentaj esperantistoj — arte de S-ino Jadwiga Kempnińska faritaj, antaŭ galanteriaĵoj kun esperantaj simboloj faritaj el ligno de Olkuša skulpta laborejo — „L' ornamo“.

Cion montris kaj klarigis neniam laca, ĉiam plena de fervoro por nia afero, unu el plej malnovaj kaj meritplenaj kaj sendube unu el plej laboremaj ĉe ni esperantistoj, iama sekretario de J. I. Kraševski, S-ro A. B. Brzostovski. Dum la tuta daŭro de la ekspozicio li ne forlasis sian postenon de mateno ĝis vespero, propagandis kaj interesigis, disvendadis bonege verkitaĵajn kvargroŝajn propagandajn foliojn de s. J. Günther kaj „ŝlosiloj“ de la sama aŭtoro; li precipe aranĝis pavilonon liajn ĉefe kaj de D-ro L. Zamenhof eksponaĵojn ni pri-rigardis.

Eĉ se kunveno tute ne estus okazinta, aŭ estus farinta fiaskon, tamen aranĝo de tiu pavilono en tiel populara ekspozicio (merito antaŭ ĉio de la vic-prez. de Vars. Soc. s-ro J. Günther kaj la prez. de Ĉenstoĥova grupo inĝeniero s-ro Moņkovski)—jam per si mem prezentas tiel potencon rimedon de propagando, ke pro tiuj profitoj alia nesukceso estas ne grava kaj por ni, alveturintaj, nia pavilono estis punkto de apo-

go; oficejon aŭ loĝejon de kunveno ni ne havis, do tie ni interrenkontiĝis, interkomunikiĝis, interkonatiĝis kaj tien ni por lasta adiaŭo kunvenis.

Proksimiĝis 4 horo kaj ni devis iri kunvenejon: oni komencis heziti, dubi. Ĉu indas por tiu kunveno ne preparita, kunveno sen rajtigoj, sen dezirinda valoro—ĉu indas por tiu privata kunveno, kiujn ĉiu havas sufiĉe en sia Societo, — ĉu indas forlasi grandan koncerton de unuigitaj horoj? devon oni volus plenumi, sed plezuro pli logis kaj nur elokventeco de S-ro Kaus el Kaliŝ ni dankas plenumon de la devo.

Ni iris, do, loĝejon de la Societo nur malpli fervorajn restigante en la ekspozicio.

Tiu kunveno estis plej interesa kaj grava momento de nia Ĉenstoĥova ekskurso.

Malgraŭ ĉiuj malafablaj kondiĉoj—malgraŭ ke ĉiuj anoj de la societo, krom s-roj prezidanto kaj bibliotekisto — for-estis en Ĉenstoĥovo—malgraŭ ĉio—la salono de Kuracista Societo pleniĝis. Oni povis renkonti homojn el diversaj flankoj de la lando, kie nur nia movado pli profunde enradikiĝis; mi vidis samideanojn el Lodź, Koluŝki, Kaliŝ, Piotrkov, Kielce, Vilno, Sosnovice k. t. p. Jen la vicprezidanto kolonelo Günther, dank' al kies oferemo ni havas ĉiujn pol-esperantajn eldonajojn; jen prezidanto de Sosnoviec'a Societo S-ro Kozłowski kun la edzino, delegito de U. E. A. en Genevo, jen respekinda prof. Lipski, D-ro Stetkiewicz el Kielce, S-ro M. Czerwiński el Varsovio kaj multe da aliaj merititaj aŭ meritotaj.

Malfermis la kunvenon la prezidanto inĝeniero Moņkovski en mallonga, sed simpatia saluta parolo, petante al prezido de kunveno — alterne prof. Lipski prez. Ender, kolonelon Günther, prez. Kozłowski, sed neniu volis preni sur sin taskon de prezidanto, kaj fine afable akceptis ĝin S-ro M. Kaus, sekretario de Kaliŝa societo. Sekretariis S-ro M. Czerwiński el Varsovio.

Antaŭ ĉio aperis demando ĉu nia quazaŭ-kunveno sukcesis aŭ ne; de unu flanko nin ĉagrenis foresto de niaj Varsoviaj kondukantoj kaj je tiu vidpunkto

la kunveno fiaskis, sed iom rekompencis tion pruvo, ke en nia lando ekzistas nek unu angulo, kien ne alfluis almenaŭ malgranda torenteto de nia ideo.

Kvankam ne multnombran, tamen ni havis kunvenon vere interesan: la debatoj estis parolitaj en lingvo esperanta, flue, bone kaj libere, kaj kiel diris precize S-ro Moŭkovski, tiu fakto sufiĉas por kredi seriozan traktadon de Esperanto en nia lando.

Sekvanta punkto de la programo—demando pri plivigliĝo de esperanta movado ĉe ni, elvokis diskutojn pri propagandaj rimedoj, el kiuj, tamen, persona entuziasmo kaj influo de apartaj esperantistoj kaj kapablo instigi siajn personajn pensojn—en niaj nunaj kondiĉoj—ludas plej gravan rolon.

Nenia alvoko, nek propaganda folio, nek broŝuro havas tiel decidan influon, kiel viva ekzemplo viva konvinka vorto kaj preskaŭ ĉiu el ni ŝuldas sian aliĝon al verdstela signo al ies persona kaj senpera influo. Sed bonaj rimedoj de propagando estas armiloj, kiujn oni povas fidi nur al bonaj propagandistoj.

Poste oni turnis atenton je tio, ke ĉefa tasko de propagando estas ne nur kreado de bonaj esperantistoj, sed ankaŭ konforma formado de publika opinio kaj, en ĉi-tiu direkto estis konstatita radikala ĉe ni ŝanĝo.

Flua, libera kaj simpatia parolo de l' prezidanto estis akso de la tuta diskuto, aperigis novajn, gravajn kaj interesplajn temojn, kunligitajn kun evolucio de nia movado kaj agado de niaj societoj.

Athmosfero de la kunveno plivarmiĝis kaj kunveno de homoj fremdaj ŝanĝiĝis en amikan kunvenon de konatoj, kaj jen subite aperis nova demando, kiu estis drastika kaj elvokis diskutojn tro viglajn: ĝi estis projekto de pliinternaciigo de niaj societoj, por kio unu paŝo devas esti ŝanĝo de la nomo „Pola Societo“ per „Pollanda Societo“. La propono elvokis varman opozicion, diskutadon interrompis prezid. Moŭkovski, kiu ne volis, ke la unua kunveno de polaj esperantistoj finiĝu per malkonsento.

Oni do forlasis la nekonvenan temon kaj komenciĝis jam ne oficiala amika babilado pri diversaj aferoj: pri stato de nia movado en diversaj urboj, pri kongreso en Barcelono kaj pri unu el la plej gravaj bezonoj — nome pri solidara subteno de nia organo; ĉar estas decidite eldoni en tiu afero specialan cirkuleron, kiu estis dissendita al ĉiuj polaj esperantistoj—do mi ne pritraktos detalojn.

Jam vesperiĝis, elektraj lampoj disigis krepuskajn ombrojn en la salono, jam oni ne devis trouzi gastemon de Ĉenst. grupo, sed oni ankoraŭ gaje babilis, intersanĝadis vizitkartojn, subskribojn kaj fine bela ĥorkanto de nia himno „La Espero“ — movis niajn sentojn kaj vekis entuziasmon kaj jen ŝajnis al ni, ke ni trovis en nia kunveno ĉion—bezonitajn kaj praktikajn direktilojn kaj pli ĝeneralan trarigardon de niaj celoj kaj bezonoj kaj fine ni ek-sentis nian forton de unueco kaj entuziasmo.

trad. M. C.

Interslava Esperantista Kongreso.

Koncerne la proponitan de S-ro L. Interslava Esp. Kongreso, ni ricevis el Krakovo la sekvantajn sciigojn. La Krakova Societo kune kun reprezentanto de la Bohema Societo S-ro Barvlt, kiu venis Krakovon speciale por pritrakti tiun projekton decidis 1) subteni la projekton kaj partopreni en ĝi. 2) Krakovo estas nekonvena por la jaro 1910 pro: a) festoj kaj grunvaldaj manifestacioj b) neblo ricevi subtenon en tiu ĉi jaro de la urbo c) pro pli konvena loko en Praho. 3) Se la kongreso efektive devas okazi oni devas senprokraste komenci organizajn laborojn, ĉar de tio ĉi dependas sukceso, prepari programon, referatojn kaj regularon de slavaj kongresoj. Unuvorte tiu kongreso devas esti preparata tiel same, kiel kongresoj universalaj.

Tiujn ĉi vortojn ni skribas por instigi la koncernajn komitatojn al pli rapida agado kaj decido. Kelkajn aliajn leterojn, kiujn ricevis nia redakcio, koncerne la projekton de L., ni presos en la sekvantaj kajeroj de nia organo.

Esperanto en la XVI Internacia Medicina Kongreso en Budapeŝto.

La XVI Internacia Medicina Kongreso, okazinta en Budapeŝto de la 27-a de Aŭgusto ĝis la 4-a Septembro 1909, estis vere belega festo de nia scienco. La solena kadro estis la aŭditorioj de la naturhistoria fakultato de la scienca universitato kaj de la fana telnika universitato. Preskaŭ 5000 kuracistoj, inter ili la plej eminentaj reprezentantoj de la scienco, parolantaj la plej diversajn idiomojn, plenigis la vastajn ĉambregojn.

Dank' al la komplezeco de la kongresestraro, prezidanto Müller kaj ĉefsekretario Grósz, la esperantista kuracisto aranĝis ankaŭ kunsidon, kiu okazis la 30-an de Aŭgusto. Por tiu ĉi celo ni ricevis la belan paradan ĉambregon de la hungara nacia muzeo, kie iam okazadis la kunsidoj de la hungara magnata Ĉambro.

En ĉeesto de malgranda, sed elektita publiko, d-ro Samuelo Schwartz estro de la hungara esperantista kuracista grupo, malfermis la kunsidon je la deka antaŭtagmeze. Laŭ propono de d-ro Sidlovskij la kunsido elektis d-ron Roberto Schatz sia prezidanto kaj d-ron Leono Lórand sia sekretario. La elektita prezidanto salutis la kunvenintojn, poste li konatigis mallonge, france, la utilecon de la lingvo Esperanto por la medicino. En sia esperanta parolado li dankis la kongresestraron por ĝia komplezeco, kiu ebligis al ni la aranĝon de ĉi tiu kunsido. Li prezentis ankaŭ la leteron de nia eminenta Tekano, d-ro Otto Schwa rtzer de Babarcz, docento, reĝa kortega konsilanto, ano de la magnata domo ktp., en kiu li sin senkulpigas pro sia foresto kaj deziras plenan sukceson al la kunsido. Post tio ĉi sekvis la scienca parto de la kunsido. Bedaŭrinde la pli granda parto de niaj anoncitaj raportontoj forestis pro divers-

aj kaŭzoj, tamen ni estas tute kontentaj je nia sukceso, kiun ni dankas al niaj aperintaj raportantoj, kies vicon komencis d-ro Sidlovskij, la redaktoro de la Pirogova ĵurnalo, per sia komunikajo „Pri la konstruo de socia medicino en Rusujo”. Alligante al tiu ĉi interesegega temo d-ro Schatz, la hungarlanda konsulo de la Tekano, konatigis mallonge la samcelajn instituciojn en Hungarujo. La komunikajo de d-ro Alexej Šestakov (Venev) pritraktis la abortivajn formojn de infektaj malsanoj, dum d-ro Caillaud, ĉefkuracisto en Monte-Carlo, raportis pri la marakvo izotonika aŭtoklavita en ĥirurgio. Granda aplaŭdo rekompencis la aŭtorojn por iliaj verkoj. La prezidanto esprimis per varmaj vortoj dankemon de la aŭskultintaro al la raportintoj. Sia-vice nund-roKonstantin Sidlovskij dankis la direktantojn de la hungarlanda esperantista kuracista movado. Laŭ propono de d-ro Schwartz la kunsido sendis respektegan telegramon al lia reĝa moŝto, Francisko Josefo unua kaj salutan telegramon al la hungara ministro de la publikinstruado. Ĝi komisiis ankaŭ la prezidanton sendi je ĝia nomo salutskribon al nia kara, estimata majstro kaj al la kunsidonta kvina esperantista kongreso en Barcelono. D-ro Samuelo Patai dankis ankoraŭ la propagandistojn de nia afero en Hungarujo, d-ro Leono Lórand faris mallongan hungaran propagandan paroladon kaj d-ro Aladar Kovach, reĝa konsilanto, direktoro de la Budapeŝta asocio por tuja medicina helpado, invitis la ĉeestantojn viziti la ejojn de la nomita asocio. Fine d-ro Schatz proponis ankoraŭ, ke la kunsido petu skribe la organizan komitaton de la sekvonta medicina kongreso per pero de la nuna kongresestraro, ke ĝi bonvolu:

1. starigi esperantan sekciojn laŭ modelo de la nunaj nacilingvaj sekcioj,
 2. allasi la lingvon Esperanto por komunikaĵoj ktp. en la sekciaj kunsidoj. La propono estas unuvoĉe ĝoje akceptita. La fermo de la kunsido okazis je la duono de la unua.

La nombro de la aŭskultintaro estis ĉirkaŭe 300; inter ili ni rimarkis krom la jam cititaj samideanoj la d-rojn Creswell Baber (London), Higier (Varsovio), Kopossov (Simbirsk), Rothsuh (Aachen), Sklodovski (Varsovio), Voluiskij (Elec), Wizel (Varsovio), ĉiuj fervoraj Tekaanoj. Krom ili nia aŭskultintaro konsistis el reprezentantoj de diversaj nacioj: ni rimarkis Anglojn, Francojn, Germanojn, Italojn, Japanojn, Rusojn kaj Hungarojn, kiuj ĉiuj atente sekvis la paroladojn kaj multe interesiĝis pri Esperanto. Por plifortigi la impreson, ni disdonigis diverslingvajn Cefeĉajn ŝlosilojn, ekzemplerojn de la „Voĉo de Kuracistoj”, de la Tekajarlibro, de la hungaraj propagandaj ĵurnaloj: „Hungara Esperantisto” kaj „Verda Standardo”. Mi kredas, ke ni povas fute rajte esti kontentaj je tiu ĉi unua elpaŝo de Esperanto en Internacia Medicina Kongreso kaj ke nia modesta kunsido estos la bazo, sur kiu konstruiĝos la sekvantaj, pli grandaj sukcesoj. La ĉi tie-

aj ĵurnaloj preskaŭ senescepte kaj serioze pritraktis nian kunsidon kaj ni vidas jam la favoran efikon de ĝi sur la ĉi tiean propagandon, ricevante preskaŭ ĉiutage leterojn de la personoj interesiĝantaj.

Mi devas ankoraŭ aldoni unu rimarkon: laŭ mia opinio estus bone, okaze de la sekvonta kongreso, kie Esperanto denove figuros, klopodi, ke tie la esperanto-lingvaj komunikaĵoj estu legataj en aparta nur esperanto-lingva kunsido. La unueco de la traktado impresigas pli bone, ol komence nur malgrandnombraj komunikaĵoj, dissemitaj en diversaj sekcioj. Mi povis konstati, ke neesperantistaj kolegoj estis plej impresitaj per la unueca irado de nia kunsido. Se ni estus legintaj niajn raportojn en la sekciaj kunsidoj, oni estus rigardinta ilin kvazaŭ strangaĵojn, dum per nia procedo ni altiris la ĝeneralan atenton sur nian aferon. La tasko de la londona esperantistaro estos nun zorgi, ke okaze de la sekvonta Internacia Medicina Kongreso la dua paŝo estu bone antaŭpreparita kaj pro tio ankoraŭ pli efika, ol la unua, la plej malfacila, kiu nun jam estas sukcesplene farita.

D-ro R. Schatz.

(Laŭ „Voĉo de kuracistoj” Nr. 10).

Kronika. — Kroniko.

Ruch esperancki w Polsce.

Usilnie prosimy filje P. T. E., jak również wszystkie niezależne polskie Stowarzyszenia esperantystów o nadsyłanie nam regularnie miesięcznych sprawozdań z ruchu esperanckiego w ich mieście.

„P. T. E.” w Warszawie rozpoczęło już po ferjach letnich swoją działalność. 11-go Października odbyło się pierwsze zebranie Towarzystwa, na którym prezes Ant. Grabowski odczytał

Pola esperantista movado.

Ni petas insiste la filiojn de „P. E. S.” kaj ankaŭ ĉiujn sendependajn polajn societojn de esperantistoj sendadi regule ĉiumonate raporton pri la movado en ilia urbo.

„P. E. S.” en Varsovio post la libertempo rekomencis sian funkciadon. La 11-an de Oktobro okazis la unua kunveno de la Societo, en kiu la prez. A. Grabowski tralegis detalan raporton pri la Barcelona Kongreso, S-ro Loth

szczegółowe sprawozdanie o Kongresie w Barcelonie, p. Jerzy Loth o Często-chowskiej wystawie esperanckiej, a Dr. Wilhelm Robin o Kongresie w Budapeszcie. Obecna siedziba Warszawskiego Towarzystwa: ul. Koszykowa 37, mieszk. 7. Niezwłocznie zaczną się wykłady języka Esperanta. Zapisy przyjmują się w kancelarji Towarzystwa codziennie wieczorem.

Lwów. Jako jeden z najważniejszych naszych sukcesów propagacyjnych ostatniej doby, zanotować należy fakt wprowadzenia Esperanta do dwóch tamtejszych gimnazjów. Systematyczne kursy w tych szkołach prowadzić mają pp.: prezes naszego T-wa Dr. Skalkowski i radca sądowy Wierzchowski. Zasluga to D-ra Skalkowskiego, który swym „silnym nawoływaniem“ zdołał pobudzić zwierzchników tych gimnazjów, profesora Uniwersytetu D-ra Twardowskiego i dyrektora D-ra Petelenza, do otwarcia drzwi ich zakładów dla „nowej idei“. Wypełniamy miły obowiązek, wyrażając na tym miejscu najgłębszą naszą wdzięczność i najwyższe uznanie tylko co wspomnianym, a prawdziwie postępowym pedagogom. Oby ich godny naśladowania przykład znalazł jak najwięcej naśladowców. Pod wpływem tego zabiegającego wypadku, rozgłoszonego przez miejscowe dzienniki, zaplanował także bardziej ożywiony ruch esperancki w naszym mieście. Co środy i co soboty roją się w naszym Towarzystwie, jak pszczoły w ulu, licznie zebrani gości, przystępują nowi członkowie, a w najbliższym czasie będzie utworzony perjodyczny, publiczny kurs Esperanta w wyższej szkole realnej i oddzielny kurs dla młodzieży w lokalu naszego klubu. Zarząd T-wa czyni także przygotowania do zaproponowanego w prasie esperanckiej przez p. René Beck odpowiedniego uczczenia 50-tej rocznicy urodzin słynnego naszego Mistrza. Z prawdziwym żalem musieliśmy w ostatnich czasach pożegnać naszego najstarszego lwowskiego pioniera p. Witolda Skalskiego, który się przeniósł do Krakowa na profesora tamtejszej Akademii Handlowej. Życzymy p. Skalskiemu najlepszego powodzenia na nowym

pri la Ĉenstolĥova esperanta ekspozicio kaj D-ro Róbin pri la kongreso en Budapeŝto. La nuna sidejo de la Varsovia Societo estas str. Koszykowa № 37 l. 7. Baldaŭ estas komencotaj kursoj de Esperanto. Enskribon akceptas la kancelarejo de la Societo ĉiutage vespere.

Lvovo. Kiel gravegan sukceson de nia lastatempa propagando, ni povas noti la fakton de enkonduko de Esperanto en du ĉi-tieaj gimnazioj. Sistemajn kursojn en tiuj ĉi lernejoj gvidos la prezidanto de nia societo S-ro D-ro Skalkowski kaj juĝa senatano S-ro Wierzchowski. La merito de ĉi-tiu akirajo apartenas al S-ro d-ro Skalkowski, kiu per sia „forta voko“ sukcesis instigi la estrojn de ambaŭ gimnazioj, S-rojn: prof. de la Universitato D-ron Twardowski kaj direktoron D-ron Petelenz al malfermo de pordejo de iliaj institutoj por la „nova sento“. Ni plenumas nian agrablan devon, esprimante per tio ĉi nian plej profundan dankon kaj altegan rekonon al la suprenomitaj vere progresemaj pedagogoj. Ilia imitinda ekzemplo trovu baldaŭ kiel eble plej multe da sekvantoj! Sub influo de tiu kuraĝiga okazaĵo, diskonigita de niaj lokaj jurnalaj ekregis ankaŭ pli vigla, esperanta movado en nia urbo. Ĉiumerkrede kaj ĉiusabate zumas en nia societo, kiel en abelujo, pro la multnombraj vizitantoj, aliĝas novaj anoj; en plej proksima tempo estos malfermitaj perioda, publika kurso de Esperanto en la supera reala lernejo kaj aparta kurso por junuloj en nia klubejo. La estraro de nia societo faras ankaŭ preparojn por la proponita en esp. gazetaro de S-ro René Beck konvena honorigo de la 50-a datreveno de naskiĝtago de nia glora Majstro. Kun vera bedaŭro ni devis adiaŭi en lasta tempo nian plej malnovan pioniron, S-ron Witold Skalski, kiu transloĝiĝis Krakovon, fariĝinte tie profesoro de la Komerca Akademio. Ni deziras al S-ro Skalski la plej bonan sukceson sur lia nova agadkampo kaj dankas al li pro la honoro, kiun li faris al ni, restinte—malgraŭ la forlaso de Lvovo—plue ano de nia societo, al kies fondintoj li apartenis.

Antaŭ nelonge ni havis la plezur-

polu działalności i dziękujemy mu za zaszczyt, który nam wyświadczył, pozostając nadal, mimo odjazdu z Lwowa, członkiem naszego Towarzystwa, którego był jednym z założycieli.

Niedawno mieliśmy przyjemność gościć w naszym gronie czeskiego współideowca p. Barvir'a z Pragi, który upoważniony do tego przez członków tamtejszego stowarzyszenia, przybył omówić z Zarządzeniem naszego Towarzystwa poruszony przez p. L. w N° 7—8 „Esperantysty Polskiego“ projekt urządzenia w r. 1910 wszechsłowiańskiego kongresu esperanckiego. Przedyskutowawszy całą sprawę, zdecydowaliśmy zgodnie z p. Barvir'em, zaaprobować projekt p. L. Na miejsce tylko zwołania kongresu nie uważamy za odpowiedni Kraków, a to ze względu na mające się tam odbyć w roku przyszłym wyłącznie polsko-narodowe uroczystości grunwaldzkie. Jako najwłaściwsze do tego celu proponowalibyśmy miasto, w którym się odbędzie, zamierzony również na rok przyszły wszechsłowiański kongres lekarski, a to tymbardziej, że taki kongres mógłby być wybory dla nas oparciem i dalby nam nadto sposobność do propagowania naszej sprawy wpośród współbraci słowiańskich.

Kraków. Na zapytanie Komitetu związku austriacko-niemieckich grup esperantystów w Wiedniu, rada m. Krakowa odpowiedziała co następuje:

„W załatwieniu pisma z 1 lipca r. b.—mamy zaszczyt zawiadomić Sz. Komitet, że Sekcja IV Rady stol. król. m. Krakowa, działając w imieniu i z upoważnienia tej że rady, uchwaliła na posiedzeniu w dn. 26 b. m. przyjąć oficjalnie w gościnę uczestników międzynarodowego kongresu esperantystów, który się ma odbyć w roku 1912 w jednym z miast Austrii.

Gmina tutejsza gotową jest:

- 1) przygotować na cele kongresu odpowiedni lokal,
- 2) wysłać swych reprezentantów do komitetu kongresowego,
- 3) udzielić odpowiedniej subwencji dla pokrycia kosztu urządzenia kongresu.

Zarazem uchwalono upoważnić Sz.

on gastigi en nia rondo boheman samideanon, S-ron Barvir el Praha, kiu komisiita por tio ĉi de siaj samgrupanoj alvenis preparoli kun la estraro de nia societo la ektuŝitan de S-ro L. en N° 7—8 de „Pola Esperantisto“ demandon pri aranĝo de interslava kongreso esperantista en la jaro 1910. Pridiskutinte la aferon, ni decidis konsente kun S-ro Barvir aprobi la starigitan de S-ro L. projekton, nur kiel la kongresejon ni ne konsiderus oportuna Krakovon pro la okazontoj tie en la plej proksima jaro ekskluzive pole-naciaj, grunvaldaj festoj. Kiel elektindan ni proponus la urbon en kiu okazos intencata jam por la sekvonta jaro interslava kuracista kongreso, ĉar tiu kongreso povus esti tre bona apogo por nia kunveno kaj donus al ni ankaŭ la okazon por efika propagando de nia afero inter la ankoraŭ ne esperantigitaj slavaj fratoj.

Adler, sekretario.

Krakovo. Al la demando de la komitato de la aŭstrogermanaj esp. grupoj en Vieno, la kosilantaro de Krakovo donis la sekvantan respondon:

„Responde al via letero de 1-a de Julio n. j. ni havas honoron sciigi la Est. Komitaton, ke la sekcio de IV konsilantaro de Krakovo agante en la nomo kaj komisiite de la ĝi decidis en la kunsido de 26-a n. m. akcepti oficiale gastame la partoprenontojn en internacia kongreso de esperantistoj, kiu devas okazi en 1912 jaro en unu el aŭstraj urboj.

La ĉi tiea komunumo estas preta:

- 1) prepari por la kongreso konvenan loĝejon,
- 2) alsendi reprezentantojn al la kongresa komitato,
- 3) oferi konvenan monsubtenon por la elspezoj de la kongreso.

Samtempe estas decidita komisii al la komitato prezenti en la nomo de la urbo Krakovo tiun ĉi inviton al la kongresa komitato dum la Barcelona Kongreso.

Wilno. La 11 de Septembro okazis ĉi tie organiza kunveno de la loka societo. La kunsido malfermis S-ro Niewęglowski, prezidis kolonelo Dasz-

Komitet do przedłożenia zaproszenia w imieniu Krakowa stałemu komitetowi kongresów esp. w czasie tegorocznego kongresu w Barcelonie.

Wilno. 11-go Września odbyło się tu organizacyjne zebranie miejscowego towarzystwa. Posiedzenie otworzył p. Niewęglowski, przewodniczył pułkownik Daszkiewicz. Przewodniczący przeczytał regulamin towarzystwa, przyjęty przez zarząd. Między różnemi sprawami dotyczącemi propagandy Esperanta, postanowiono urządzić stałe kursy, które rozpoczną się 28-go października i będą prowadzone przez prezesa T-wa p. K. Niewęglowskiego.

Komitet T-wa składają: prezes—p. K. Niewęglowski; wiceprezes—p. A. Palczewski oraz pp. B. Zalmanson, G.

kiewicz. La prezidanto tralegis la regularon de la societo rajtigitan de la estraro. Inter diversaj aferoj koncernantaj propagandon de Esperanto estis decidita aranĝi konstantajn kursojn de Esperanto, kiu komenciĝos la 28-an de Oktobro kaj estos gvidataj de la prezidanto de la societo S-ro K. Niewęglowski.

En la komitaton de la societo estis elektitaj: S-ro Niewęglowski — prezidanto, S-ro Palczewski — vicprezidanto kaj S-roj B. Zalmanson, G. Bogojavlenski, J. Lech kaj M. Suchocki, kiel komitatanoj.

Bogojavlenski, J. Lech i M. Suchocki, jako członkowie komitetu.

Nekrologio.

Juliusz Türk.

La morto forprenis lastatempe el nia mezo unu el mallaltaj, sed sindoitaj kun granda amo al la ideo de l' esperantismo samideanon S-ron Julio Türk, kies nomo estas bone konata al ĉiuj, kiuj ricevis la cirkuleron de la Komerca Rondo, organizita ĉe la Pola Esperantista Societo de nia urbo. La mortinto ĉiamvolonte partoprenis en klopodojkaj laboroj de diversaj komisioj, kunvokitaj por la reguligo de internaj aferoj de la Societo, kie lia serioza, sperta opinio havis efikan influon. Elektita kiel prezidanto de la nomita Komerca Rondo li fervore, diversmaniere penis efektiviĝi la projekton enkonduki nian lingvon, kiel objekton devigan en la programon de niaj lernejoj. Kvankam la Rondo ne sukcesis ĝis nun atingi sian celon, sed dank' al lia persona amindeco kaj grandaj komercaj rilatoj, li varbis multajn amikojn por Esperanto.

S-ro Julio Türk restigis edzinon kaj filinon F-inon Anna Türk, (anino de nia Soc.) al kiuj ni esprimas nian varman kondolencan.

Stefan Szczytowski.

La 15-an de Septembro 1909 mortis en la dudek sesa jaro de sia vivo Stefan Szczytowski, membro de Pola Esperantista Societo. La mortinto finis la licean kurson en la gimnazio de Piotrków kaj en la lastaj jaroj praktikis en apoteko de Varsovio, preparante sin al la universitataj studoj; antaŭ kelke da semajnoj li forveturis Dorpaton (Estlando), por studi en la tiea universitato la farmaciajn sciencojn, apenaŭ li komencis ilin kiam post mallonga malsano frapis lin morto.

La mortinto ĝuis grandan estimon inter siaj kolegoj kaj en la lasta jaro apartenis al la komitato de la Societo de Reciproka Helpo „Farmacio“, kie li fondis „Esperantistan Rondon“. La amikoj, kiuj pli intime konis lin, alte ŝatis lian noblan karakteron kaj inteligentecan. Esperanto perdis en li sinceran adepton kaj ageman pioniron. Ripozu li en paco.

BIBLIOGRAFIO.

„Pola Esperantisto“ raportas nur pri verkoj alsendotaj
al la redakcio en du ekzempleroj.

PRI LA DERIVO EN IDO KAJ EN ESPERANTO verkita de Georges Kolowrat, 1 vol.—12 paĝa, prezo 25 cm. Paris: Presa Esperantista Societo 35 rue Lacépède.

La aŭtoro de tiu ĉi verketo montras, ke ne ĉio kion oni reklamas brue kiel regula kaj pure logika estas [efektive tia. S-ro G. Kolowrat en malgranda broŝureto elmontris la mankojn de la Id-sistemo, kiu kompare kun Esperanto ne nur ne prezentas ian superecon sed ofte malsuperecon.

ANTAŬPAROLO DE L' BOLTENO MEMORIGA DE LA EKSPOZICIO NACIA DE 1908. Direktejo Generala de Statistiko. Rio de Janeiro, presejo de la Statistiko.

Por memoriĝi la centjaran datrevenon de l' oficiala malfermo de la naciaj havenoj al la tutmonda komercado, la Brazila Estraro organizis belegan kaj neforgeseblan Nacian Ekspozicion de 1908, unu el la plej gravaj entreprenoj ĝis nun efektiviĝitaj en tiu ĉi lando.

Fariĝis necese doni al ĉiuj ĝustajn sciigojn pri la sukceso akirita de l' Ekspozicio, tial la estraro ordonis la jus reformitan Generalan Direktejon de l' Statistiko organizi verkon kiu plenumis tiun taskon. Ĝi estas la „Memoriga Bolteno de l' Ekspozicio“.

Tiu verko celas, do, la propagandon de Brazillando ĝis nun tiel malbone konata de l' fremduloj. Jen kial, dezirante ke ĝi estu legata ne nur de samlandanoj, sed ankaŭ de legantoj el kiel eble plej multe du nacioj, la Brazila estraro, dank' al la inteligenta iniciat-eco de D-ro Bulhões Carvalho, Direktoro de la Statistika Oficejo, decidis presigi ĝin trilingve: portugale, france kaj esperante.

Tiu laŭdinda kaj imitinda decido vidigas ke la brazila estraro, konante la rimarkindan progresadon de nia lingvo jam helpas enkonduki ĝin en oficialajn eldonadojn.

La 2-a Brazila Kongreso de Esperanto reprezentinte la opinion de la ĉi tieaj esperantistoj, elmontris sian specialan dankon al D-ro Bulhões Carvalho kaj al la kiera ministro de l' Industrio, D-ro Miguel Calmon.

La „Bolteno de l' Ekspozicio“ estas redaktita de S-ro Marques de Oliveira, grava oficisto de G. S. Oficejo, kiu lernis esperanton speciale por fari tiun laboron, kies graveco estas nedudebla.

Krom la statistikaj, informoj, la verko enhavas ankaŭ grandan tekston, tre interesan kaj legindan, kie troviĝas ĉiuj informoj pri tiu ĉi lando. En ĝia „Antaŭparolo“ D-ro Bulhões

Carvalho rezume klarigas ĝian celon kaj montras ĝian enhavon. Ankaŭ tiu parto estas tradukita esperante, sed aparte sendata kun la franca eldono; ĝi formas belegan broŝuron da 44 paĝoj *in-quarto* kaj estis zorge ekzekutita en la Kompostejo de l' Grupo „Esperantista Laboristaro“ de Rio de Janeiro kaj revizita de S-ro Marques de Oliveira.

Ĉiuj, kiuj interesiĝas pri Brazilujo kaj deziras akiri tiujn informojn, devas legi la „Boltelon“, unu el la plej luksaj oficialaj verkoj ĝis nun eldonitaj kaj certe la plej gravan el ĉiuj en kiuj oni enkondukis nian lingvon jam plenumante ĝian taskon kiel internacian.

ĈE L' KORO DE EŬROPO de Edm. Privat. Mallonga resumo pri la internacia rolo de Genevo en la historio de moderna tempo. 1 vol.—21 paĝa. Genevo, eldonejo Atar Carraterie, 12.

Tiu ĉi broŝureto aperas okaze de la jubilea festo pro la kvarcenta datreveno de l' naskiĝo de Calvin. Ĝian eldonon iniciatis la ĝenevaj esperantistaj grupoj.

DUM KONGRESO, unuakta komedio originale verkita de D-ro T. Crozat (Givors) 1 vol.—26 paĝa. Paris Presa Esp. Societo 33 Rue Lacépède 33.

ESPFRANTA VERSFARADO KAJ RIMARO laŭ verkoj de D-ro Zamenhof kaj aliaj aŭtoroj en Esperanto verkita de J. Parisot kaj Th. Cart. 2-a eldono, 1 vol.—41 paĝa, prezo 60 cm. (0,24 \$). Kolekto de „Lingvo Internacia“. Paris Presa Esp. Societo, 33 Rue Lacépède.

LA PUNTIŬTINO de Edmée Nadot, trad. el franca lingvo Cécile Reyer. 1 vol. 15 paĝa, prezo 23 cm. (0,10 \$). Paris Presa Esp. Societo 33, Rue Lacépède.

DER ESPERANTISMUS de Sergius Winkelmann. 1 vol.—79 paĝa. Berlin SW. Esperanto Verlag Möller kaj Borel.

Tiu ĉi zorge redaktita verko prezentas tre interesan historian laboron pri la nuna stato de Esperanto en la mondo. La aŭtoro lerte kolektis ĉion pli interesan koncerne nian movadon kaj jam akiritajn de ni sukcesojn. Por la germanoj ĝi prezentas bonegan informlibron.

RUSAJ RAKONTOJ. Fabeloj al Helenjo, de Mamin Sibirjak, trad. N. Kabanov.

Esperanta Biblioteko Internacia № 4. 1 vol. 44 paĝa, prezo 0,10 ₰. Berlin Esperanto Verlag Möller kaj Borel.

BONA SINJORINO novelo de E. Orzeszko, el pola lingvo trad. Kabe. Esperanta Biblioteko Internacia № 3. 1 vol.—51 paĝa, prezo 0,10 ₰. Berlin Esperanto Verlag Möller kaj Borel.

MISTERO DE DOLORO, dramo en tri aktoj de Andrià Gual, el kataluna lingvo tradukis Frederiko Pujulà y Vallès. 1 vol.—91 paĝa, prezo 2 fr. Kolekto de la Revuo. Paris Libraire Hachette et Co.

Tiu ĉi dramo estis ludita kun granda sukceso dum la Barcelona kongreso. Ne povante oferi en nia bibliografia fako tre multe da loko por tiu ĉi interesa verko, ni povas ĝin nur rekomendi al niaj legantoj kiel tre legindan dramon el la kataluna vivo.

LA VIZIO DE LA POETO (urbo de geblinduloj). La „verd-stelo” serio № 3 1 vol. 15 paĝa, prezo 2 pencoj. Centra Angla Esperantejo St. Stephens Square, Bayswater London, W.

La eventualaj enspezoj de la vendo de tiu ĉi verketo estas destinita por la profito de blinduloj. Tio estas jam sufiĉe grava cirkonstanco por ke esperantistoj ĝin akiru. Se ni aldonos, ke tiu ĉi verketo tuŝas ankaŭ tre noblan temon kaj estas verkita de la rumana reĝino Elizabeto (Carmen Sylva), kiu ofertas la tutan sian liberan tempo al la malfeliĉaj blinduloj, ni konsentos, ke du pencoj kompare kun la celo kaj literatura valoro de la verko ne estas granda sumo.

SVISA ESPERANTA BIBLIOTEKO. Oficiala Biblioteko kaj Arĥivejo de la Svisa Esperanta Societo. 1 vol.—22 paĝa, prezo 0,30 fr.

LINGVO INTERNACIA ESPERANTO. Lernolibro por turkoj. 1 vol.—16 paĝa, prezo fr. 0,29. Paris Librejo Hachette et Co, Boulevard St. Germain 79.

NOVA ESPERANTA BIBLIOTEKO № 1. AMA BILETO de M. Bałucki, esperantigis F. Ender. 1 vol.—48 daĝa. Łódź (Polujo) Stanisław Miszewski.

Per tiu ĉi verketo S-ro Ender, la prezidanto de la Lodza Societo, komencas novan serion de Esperanta Biblioteko. „Ama bileto” estas tre amuza komedieto de la konata pola komediverkisto. La traduko estas bona kaj tial la verketo estas tre rekomendinda por niaj teatraj prezentadoj.

Kapludilo.

por solvo

originale verkita de Feliks Lotto.

Solvi tiun kapludilon, se Vi havas kapablecon, De sekvantaj kvar silaboj Vi admiru strangan

[specon:

Eĉ de la naturscienco simpla nur *unua kvara* Lernas: *unua unua* estas hejma biĝd' vulgara, Ni forpeli laboreme sentangulojn el homaro Kaj elsarku *dua dua* el la greno de l' kamparo. En sovaĝa *du—unua* de la mara, verda sino.

Vivas vigle *tri—unua* sub radia sunkarmino. El la neĝa *tria kvara* de virin' *unua dua* Ekbrilegas vivkoloro juvel' dum festeno brua. Ludas grandan, gravan rolon en diversa monda

[parto

La *unua dua kvara* por arĥitektura arto.

Estas fine la *tuteco*—purigita arbrezino, Kiun uzas la ludanta, ĉarma violonistino.

Nur po du literoj ĉia, ĝin kunigu nun en vortoj Serĉu tamen *atenteme por ne kaŭzi* cerb- [aborton.

ENHAVO. — TREŜĈ.

La rikolto de l' pasinta jaro, de D-ro Szczepan Mikołajski.—Wrażenia z V-ego Kongresu Esperantystów. Impresoj el la V-a Esperantista Kongreso, de A. Girabowski.—Kongres i wystawa Esperancka w Częstochowie, St. A. Dobrzański. Kongreso kaj Ekspozicio en Ĉenstolovo, trad. M. Ĉ.—Esperanto en la XVI Internacia Medicina Kongreso en Budapeŝto, de D-ro R. Schatz.—Kroniko.—Nekrologio.—Bibliografio.—Kapludilo.

Eldonanto: Jan Günther.

Redaktoro: D-ro Leono Zamenhof.

Presejo: L. Bogusławski, Varsovio, S-to Krzyzka 11, tel. 195-52.

Moskva Librejo „Esperanto“

(Tverskaja 28, Moskvo, Rusujo.)

Akceptas mendojn por ĉiuj esperantaj libroj, kaj abonon por la ĉiumonata jurnalo „La Ondo de Esperanto“ (prezo 1,07 Sm. jare). Ĝi proponas jusajn eldonojn:

Dro Kabe. En malliberejo (rakonto de E. Cirikov) pr. 10 sd.

Dro L. Zamenhof. Plena esperanta-rusa vortaro, pr. 85 sd.

V. Devjatnin. Plena verkaro 2a vol., pr. 1 Sm.

V. Devjatnin. Plena verkaro 3a vol., pr. 65 sd.

Наръ и Панъе Эсперанто въ 10 уроковъ.

Перев. съ франц. подъ редакц. А. А. САХАРОВА
Цѣна 20 коп.

La katalogo senpage.

Esperantista Poskalendaro 1910

Redaktoro: Prof. Dro S. Lederer, Prago.

(Aperos en Novembro 1909.)

Ĝia enhavo konsistas krom la tradiciaj kalendaro, statistikaj informoj kaj kompleta listo de la esperantistaj grupoj el diverspecaj novaj, tre interesaj artikoloj.

Prezo: 0,40 Sm. — 0,80 M.

(afrankite ĉien 0,50 Sm. — 1,00 M.)

Esperanto Verlag Möller & Borel

BERLIN SW. 68, Lindenstrasse 18-19
kaj korespondantoj.

Esperanta Biblioteko internacia

LIBRETOJ DE 40–50 PAĜOJ=0,10 ₰.

La libretoj de tiu ĉi biblioteko enhavas facilajn legajojn de la plej konataj esperantaj verkistoj el ĉiuj nacioj.

Abono por 12 sinsekvaj numeroj por 1,25 ₰.

ĈE

Esperanto Verlag Möller & Borel

Berlin SW. Lindenstr. 18/19

kaj korespondantoj.

Wyszedł z druku i jest do naby-
cia we wszystkich księgarniach

Obszerny Słownik Esperancko-Polski

zawierający około 7000 pierwiastków i słów
pochodnych

ułożył St. Czarnowski.

Cena 60 kop.

Skład główny u Gebethnera & Wolffa
i Altenberga.

Większy Słownik Polsko-Esperancki

Ant. Grabowskiego.

Wyszedł z druku III-ci zeszyt 8 ark., (od Pod do Skrz).

Cena z przedpłatą za całość—1 rb. 40 kop.

Nakład księgarni M. Arcta

WARSZAWA

Nowy-Świat 53.

Przygotowane są do druku A. Grabowskiego: Większy Słownik Esperancko-Polski oraz skróty obydwu słowników.

!!Dla Esperantystów!!

Jedyna maszyna do pisania

„Polyglott Nr. 2“

w językach: polskim, esperanckim, rosyjskim i innych, bez zamiany alfabetu, oraz maszyny i innych systemów amerykańskich i angielskich fabryk. Taśmy, części i przyrządy do maszyn do pisania.

Sprzedaż za gotówkę i na rozplaty.

Jedyny przedstawiciel
na Królestwo Polskie

Juljan Berg,

WARSZAWA,

Mazowiecka Nr 11,

Tel. 54-81.

LIBREJO de M. ARCT

en VARSOVIO,

Str. Nowy-Świat 53.

vendas ĉiujn librojn pri kaj en

ESPERANTO:

Libroj, tekstoj en Esperanto
Lernolibroj

Vortaroj

Broŝuroj propagandaj

Literaturo

Scienco

Muziko

Poŝtkartoj

Jurnaloj

Oni mendu la katalogojn,
kiuj estas sendataj senpage.

OFICIALA GAZETO ESPERANTISTA

Organo de la Lingva Komitato
kaj de la

Konstanta Komitato de la Kongresoj
Jara abono: 5 fr.

Redakcio kaj Administracio: Paris 51, Rue
de Clichy.

Ĉiuj Esperantistoj kiuj volas koni la Japanon
kaj Japanujon, la belan landon de l' Leviganta
Suno, legu:

日本エスペラント

Internacia monata Esperanta gazeto, kiu pri-
traktas ĉiuspecajn temojn pri la Ekstrema Oriento
kun multaj ilustraĵoj.

Jara abono 2 rubloj, unu numero 20 kopekoj.

ADRESO: *Japana Esperantisto* Marunouchi,
Tokio, Japanujo.

ESPERO KATOLIKA

Revuo monata en Esperanto

(Honorata per Apostola Beno de Pio X-a,
27-an de Junio 1906)

JARA ABONO: 5 frankoj.

Administracio:

10, Rue Berenger, Paris.

Duonmonata Internacia gazeto

„ESPERANTO“

Organo de Universala Esperanta Asocio. La plej
ofta, la plej legata!

Aperas en granda jurnala formato.

Enhavo tre diversa kaj interesa.

Jara abono 4 fr.—Sm. 1.60. Unu numero 15 cm.

Direkcio: 8, rue *Bovy Lyberg*
Genève (*Svisujo*).

TYGODNIK LI-
TERACKI ILU-
STROWANY

„ŚWIAT“

POD REDAKCJĄ

Stefana Krzywoszewskiego.

Lingvo Internacia

Centra Organo de la Esperantistoj.

Eliranta la 15-an de ĉiu monato.

La plej malnova el ĉiuj esperantistaj Gazetoj,
fondita en 1895.

Administracio: 33, rue *Lacépède*, Paris.

Jara abono: Sen Literatura Almanako Fr. 5.—
Kin Almanako. . . . Fr. 7.50

Specimena numero estas senpage ricevebla.

Samideano Ĉiumonata

Internacia Ilustrata Esperanta Revuo por litera-
turo, scienco, belarto, kaj familia legilo de mul-
taj, orientuloj, kaj okcidentuloj.

kun aldono de

originala pentraĵo (25 cm. × 37 sm.) en 30 kolo-
roj aŭ pli, sur originala japana papero.

Jara abono 2.15 sm. 3 Rubloj por 13 monata
abono. Unu numero 25 sd.

VERDA STELO & Ko., (Sro M. Hikosaka)

53 abekawamaĉi Asakusa Tokio, Japanujo.

„VOCO DE KURACISTOJ“

MONATA ORGANO POR LA INTERNACIA
KORESPONDADO DE KURACISTOJ EN LA
AFEROJ PROFESIAJ, ETIKAJ KAJ SOCIAL-
MEDICINAJ.

aperadas en Lvovo la 1-an de ĉiu monato.

Redaktoro: *D-o Szczepan Mikołajski*.

Jarabono 1,50 sm.—3 40 kr.—1.50 rb.—3 mkr.—4 fr.

Adreso de la redakcio kaj administracio:

*D-r Szczepan Mikołajski, Lwow, str. Snia-
deckich 6, Aŭstrio-Galicio.*

„Universo“

Internacia Revuo por la Belo

Jara abonprezo 6 M.—3 Sm.

Redaktoro *D-ro Albert Schramm*.

Eldonejo

Heckners Verlag, Wolfenbüttel.

Adres Redakcji i Administracji:

Warszawa, Aleje Jerozolimskie 49

PRZEDPŁATA „ŚWIATA“ wynosi: w Warszawie
rocznie rb. 8, półrocznie rb. 4, kwartalnie rb. 2,
na prowincji rocznie rb. 9, półrocznie rb. 4,50,
kwartalnie rb. 2,25, zagranicą rocznie rb. 12, pół-
rocznie rb. 6, kwartalnie rb. 3.